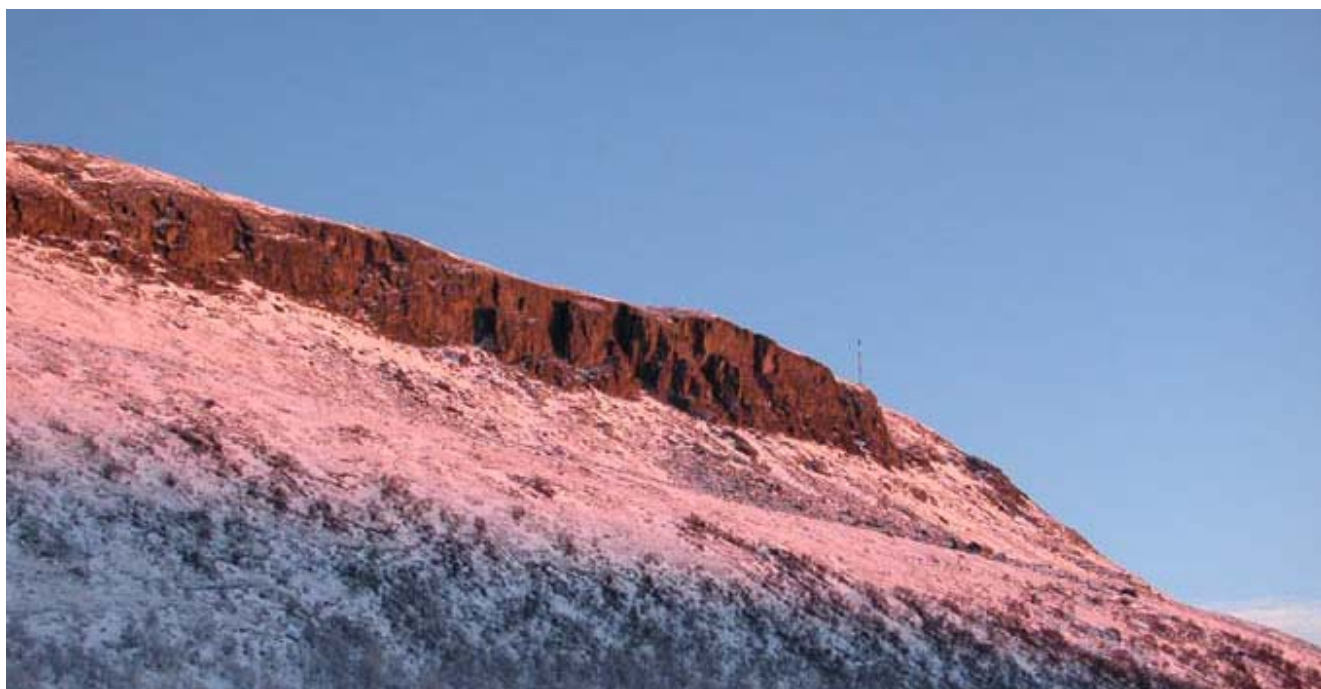

KUVA KILPISJÄRVEN BIOLOGISEN ASEMAN WWW.SIVULTA

**ENONTEKIÖ
3. KUNNANOSAN
KILPISJÄRVEN ASEMAKAAVA**

**KORTTELIT 101-108
SAANANJUUREN ALUE**

**ENONTEKIÖN KUNTA
SEITAP OY
2011**

ENONTEKIÖ, KILPISJÄRVEN ASEMAKAAVA, SAANANJUUREN ALUE
KORTTELIERN 101-108 ASEMAKAAVAN SELOSTUS

1.	Perus- ja tunnistetiedot	3
2.	Tiivistelmä	
	2.1 Asemakaavan laatimisen tavoitteet	7
	2.2 Kaavaprosessin vaiheet	7
	2.3 Asemakaavan luonnokset	7
	2.4 Asemakaavan toteuttaminen	7
3.	Lähtökohdat	
	3.1 Selvitys suunnittelualan oloista	
	3.1.1 Alueen yleiskuvaus	8
	3.1.2 Luonto	9
	3.1.3 Rakennettu ympäristö	16
	3.1.4 Palvelut	22
	3.2 Suunnittelutilanne	22
4.	Asemakaavan valmistelussa tutkitut luonnokset	27
5.	Asemakaavaehdotus 28.04.2010	
	5.1 Yleisperustelu ja -kuvaus	31
	5.2 Asemakaavan rakenne	
	5.2.1 Mitoitus	33
	5.2.2 Palvelut	33
	5.3 Ympäristön laatua koskevien tavoitteiden saavuttaminen	
	5.3.1 Maisema	34
	5.3.2 Luonnonympäristö	36
	5.3.3 Rakennettu ympäristö	36
	5.4 Aluevaraukset	
	5.4.1 Korttelialueet	37
	5.4.2 Muut alueet	38
	5.5 Kaavan vaikutukset	
	5.5.1 Vaikutukset rakennettuun ympäristöön	38
	5.5.2 Vaikutukset luontoon ja luonnonympäristöön	41
	5.5.3 Vaikutukset palveluihin	54
	5.5.4 Vaikutukset poroelinkeinolle	54
	5.5.5 Vaikutusten arviointi taulukkona	57
	5.6 Ympäristön häiriötekijät	58
	5.7 Kaavamerkinnot ja -määräykset	58
6.	Asemakaavan toteutus	59
7.	Saananjuuren asemakaavan hyväksyminen	59
	Tilastolomakkeet	60

1. PERUS JA TUNNISTETIEDOT

ENONTEKIÖ

3. KUNNANOSAN

KILPISJÄRVEN ASEMAKAAVA

KORTTELIT 101 – 108 ASEMAKAAVA

SAANANJUUREN ALUE

Kaava-alue:

- Kaavoitettavana on Kilpisjärven kylän pohjoispää, alue jolle aikaisemmin ei ole laadittu asemakaavaa.
Alueella sijaitsee Saanan juurella, mistä nimi Saananjuuren alue. Alue on suurelta osaltaan rakennettua aluetta, jota halkoo valtatie.
- Asemakaavoitettava alue on pinta-alaltaan n. 50 ha maa- aluetta ja 15 ha Kilpisjärven vesialuetta.

Kaavan laatija:

- Seitap Oy, Ainonkatu 1, 96200 Rovaniemi, www.seitap.fi
Vastaava kaavoittaja Tapani Honkanen, maanmittausteknikko, YKS 282
puh. 016-313365, Email, tapani.honkanen@seitap.fi

Kaavan vireilletulo ja käsittelyvaiheet:

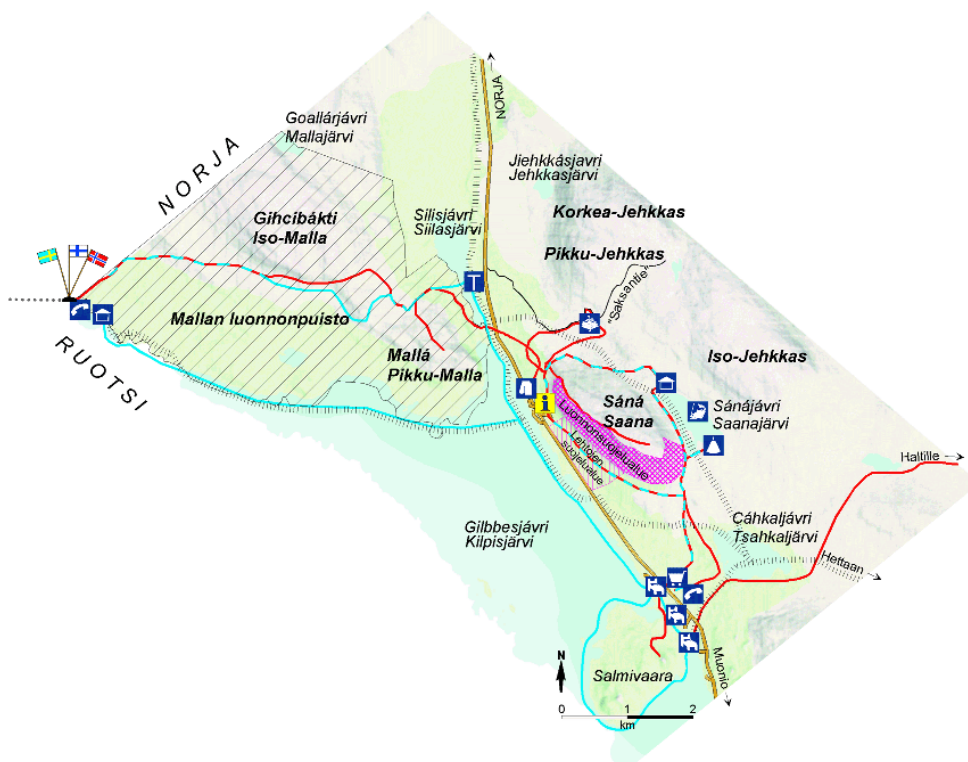
- Saananjuuren asemakaavan laatiminen pantiin vireille kesäkuussa 2004. Silloin vireille pannun Saananjuuren asemakaavaehdotuksen Enontekiön kunnanvaltuusto hyväksyi 13.12.2007. Rovaniemen hallinto-oikeus kumosi valtuuston hyväksymispäätöksen 12.12.2008 sillä perusteella, että asemakaavaa laadittaessa ei ole maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:ssä ja vastaavan asetuksen 1 §:ssä säädetyllä tavalla riittävästi selvitetty kaava-alueen luonnonarvojen vaalimisen ja luonnonympäristön erityisten arvojen säilyttämisen osalta merkityksellisiä tietoja erityisesti sammallajien osalta.
- Asemakaavoitus kuulutettiin uudelleen vireille tulleeeksi 19.05.2009
- Kaavoitettavalla alueella tehtiin kesän 2009 aikana Rovaniemen hallinto-oikeuden puutteelliseksi toteamat selvitykset. Lisäksi tehtiin Natura-arviointi kaavan vaikutuksista Natura-alueisiin.
- Asemakaavan luonnos ja valmisteluaineisto pidettiin nähtävillä Enontekiön kunnassa 29.03. – 26.04. 2010 välisen ajan (MRL 62 § MRA 30 §).
Kaavaluonnoksen ja sen valmistelua esiteltiin Kilpisjärven koululla 17.03.2010 järjestetyssä esittelytilaisuudessa.
- Asemakaavaehdotus asetetaan MRA 27 §:n mukaisesti julkisesti nähtäville 26.08.2010 – 24.09.2010 väliseksi ajaksi ja siitä pyydetään MRA 28§:n mukaiset lausunnot
- Enontekiön kunnanvaltuusto hyväksyi asemakaavan 20.05.2011 §14.

Kilpisjärven sijainti Enontekiön kunnassa:

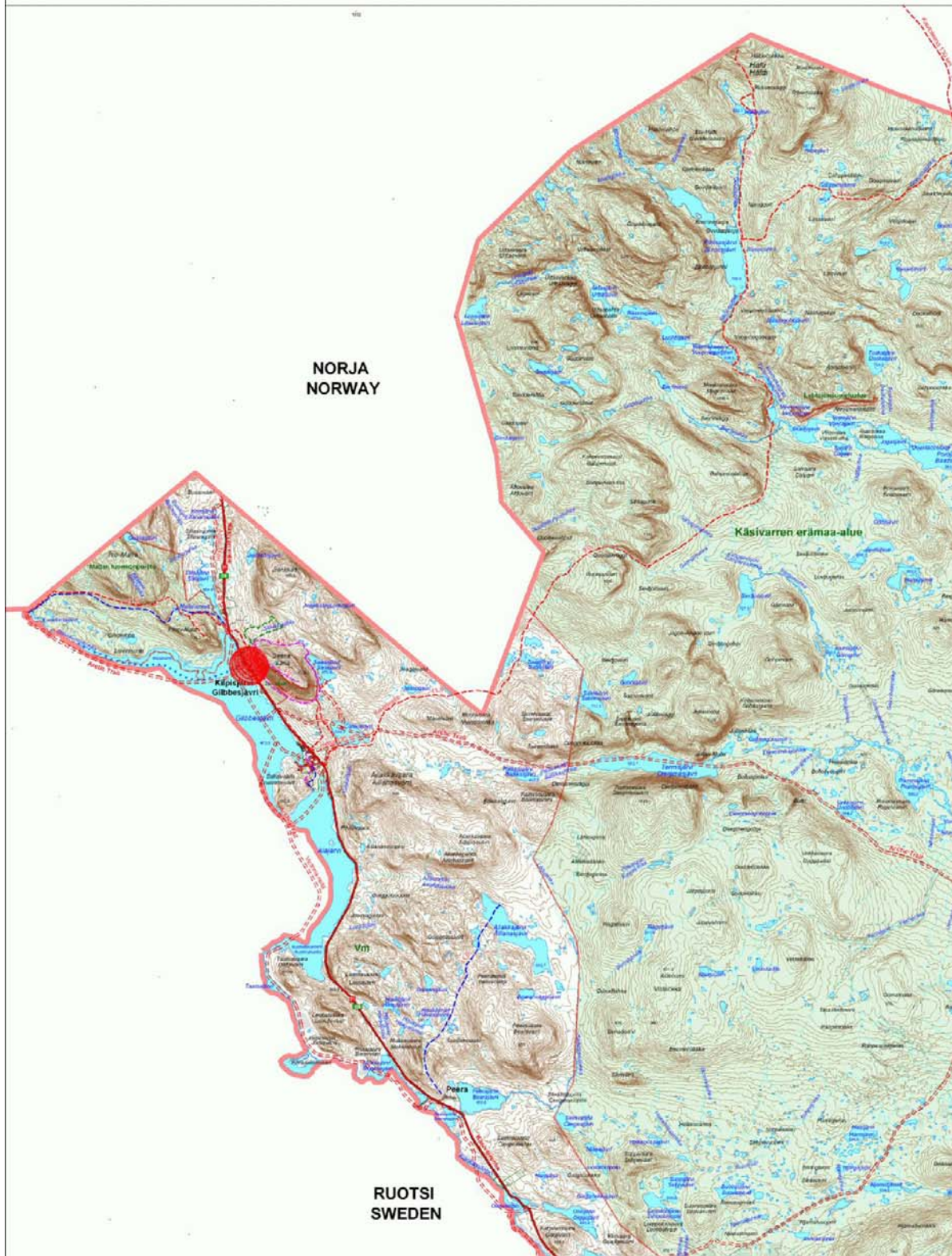
Kuva 1

Kaavoitettava alue sijoittuu Saanan Pohjoiskärjen kohdalle käsittäen alueen Kilpisjärvestä luonnonsuojelualueen rajaan:

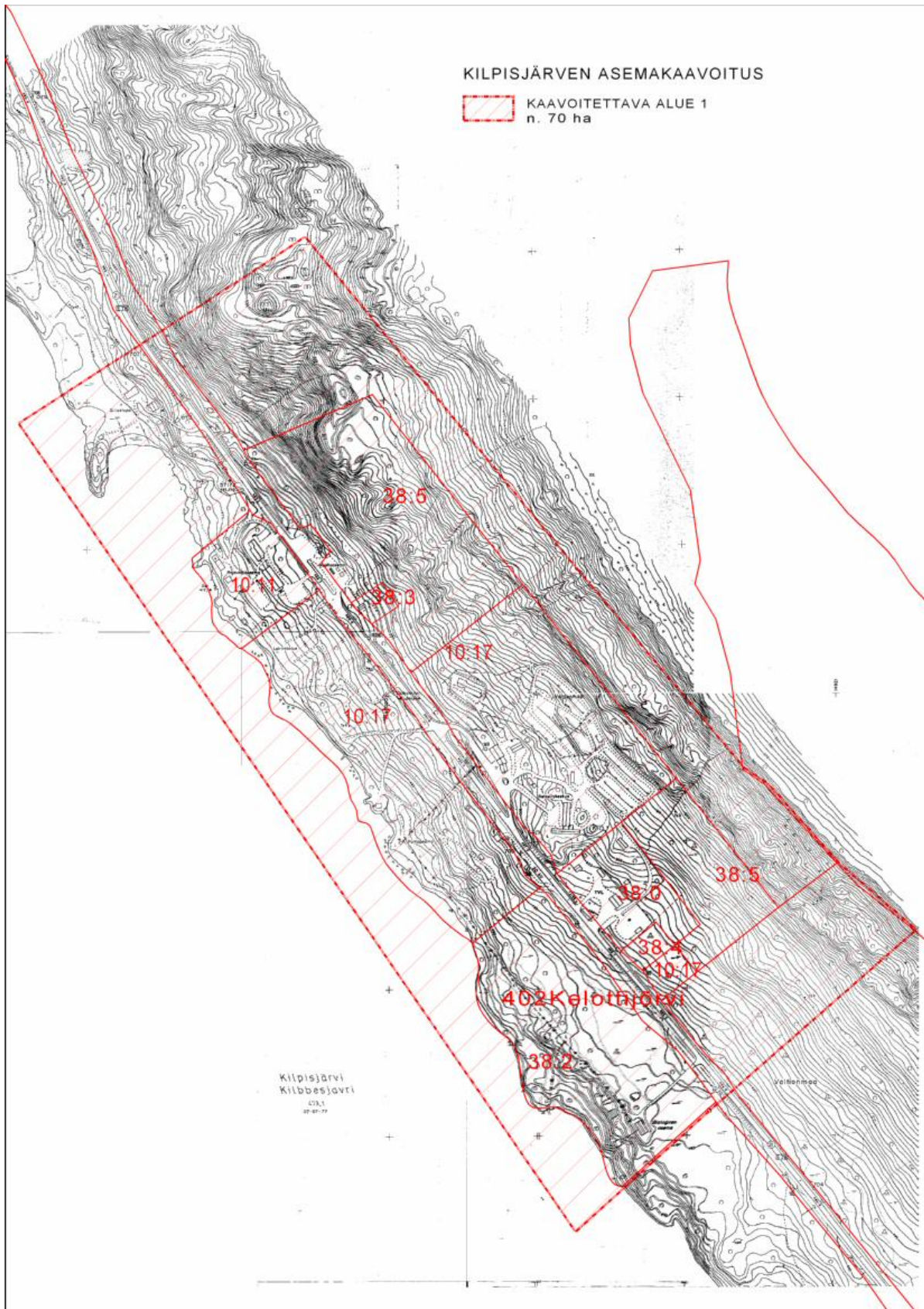
Kuva 2

SAANANJUUREN ASEMAKAAVA-ALUEEN SIJAINTI

kuva 3

Kaavoitettavan alueen raja:

kuva 4

2. TIIVISTELMÄ

2.1 Asemakaavan laatimisen tavoitteet

Kilpisjärven alueelle Enontekiön kunta hyväksyi v. 1993 prof. Olli Kivisen laatiman osayleiskaavan. Yleiskaava on oikeusvaikutukseton, mutta sitä on käytetty hyvin pitkälle ohjeena Kilpisjärven alueen kaavoituksessa. Saananjuuren aluetta yleiskaavassa käsiteltiin yleispiirteisemmin kuin Kilpisjärven keskustan aluetta. Saananjuuren alueelle esitettiin yleiskaavassa sijoittuvaksi matkailupalveluita.

Vuosina 2002 – 2004 Enontekiön kunta laaditti asemakaavan Kilpisjärven keskeisimmille alueille. Kilpisjärven pohjoisosaan Saananjuuren alueelle asemakaavaa ei silloin ulotettu.

Tällä asemakaavalla Enontekiön kunnan tavoitteena on laajentaa Kilpisjärven asemakaava käsittämään myös Kilpisjärven pohjoispäähän sijoittuvan Saananjuuren alueen. Asemakaavan laatiminen Saananjuuren alueelle tuli tarpeelliseksi, kun matkailuyrittäjät eivät voineet toteuttaa liiketoimintansa vaatimia uudisrakennuksia ilman asemakaavaa.

2.2 Kaavaprosessin vaiheet

Kaavan vireilletulo kuulutettiin 19.05.2009.

Valmisteluaineisto pidettiin nähtävänä 29.03. – 26.04. 2010 (MRL 62 §, MRA 30 §)

Asemakaavaehdotus on pidetty julkisesti nähtävillä 26.08. – 24.09. 2010.

Kunnanvaltuusto hyväksyi asemakaavan 20.05.2011 § 14.

2.3 Asemakaavan valmistelu

Asemakaavoituksen perustaksi on Saananjuuren arvokas kansallismaisema ja erityiset luontoarvot huomioon ottaen tehty mittavat selvitykset alueen luonnon olosuhteista, nykyisestä rakennuskannasta ja alueen kulttuuriympäristöstä jo vuonna 2005. Kesän 2009 aikana selvityksiä täydennettiin Rovaniemen hallinto-oikeuden puutteelliseksi toteamilta osin. Vuonna 2005 kaavaa valmisteltaessa laadittiin kaksi vaihtoehtoista asemakaavaluonnosta; Luonnos vaihtoehto 1 ja Luonnos vaihtoehto 2.

Valmisteluvaiheen palautteen perusteella Enontekiön kunnan suunnittelutoimikunta päätti silloisen kaavaehdotuksen periaatteista. Saananjuuren asemakaavoitusta uudelleen vireille pantaessa Enontekiön kunta päätti kaavan laadittavaksi periaatteiltaan vuosina 2005-2007 valmistellun mukaisena, ottaen huomioon kesän 2009 selvityksissä esille tulevat luontoarvot.

2.4 Asemakaavan toteuttaminen

Asemakaavan toteuttaminen ajoittunee hyvin pitkälle ajalle.

Enontekiön kunta tekee maanomistajien kanssa MRL 91b §:n mukaiset kaavoitus sopimukset kaavan toteuttamisesta.

3. LÄHTÖKOHDAT

3.1 Selvitys suunnittelualueen oloista

3.1.1 Alueen kuvaus

Kilpisjärven maisemallinen sijainti Suomessa on ainutlaatuisen upea. Enontekiön kuntaan kuuluva Kilpisjärven kylä sijaitsee Käsivarren Lapissa rajautuen Ruotsiin ja Norjaan. Suomen oloissa Kilpisjärven luonto on ainutlaatuinen, sillä ainoastaan Kilpisjärven mahtavat jyrkkärinteiset tunturit kuuluvat Kõlivuoristoon eli Skandeihin. Alueen korkeudet ja korkeusvaihtelut ovat Suomen oloissa poikkeuksellisen suuret. Seudulla on nelisenkymmentä tunturia, jotka kohoavat yli 1000 metrin korkeuteen merenpinnasta. Maisemaa luonnehtivat pyöreäläiset tunturit, joiden rinteillä polveilevat tunturipurot. Tuntureiden välissä lepäävät kirkasvetiset tunturijärvet ja -lammet.

Kilpisjärven seudun pohjoinen sijainti ja sijainti korkealla merenpinnasta tekevät kasvillisuudesta karua ja puuttomista alueista tundraa muistuttavan. Alue kuuluu subalpiiniseen koivumetsävyöhykkeeseen. Tuntureiden laet ovat puutonta paljakkaa. Valtaosa paljakan kasvillisuudesta on karua tunturikangasta, lähinnä erilaisia variksenmarjakankaita. Paikoin kasvillisuus on poikkeuksellisen rehevää johtuen kallioperän kalkkivaikutuksesta. Tällaisista seudun kalkkituntureista olkoon esimerkkeinä Malla, Saana ja Toskalharji.

Kilpisjärven kylän pohjoisen osan suunnittelualue sijaitsee Saanatunturin juurella osana Saana-maisemaa. Saana on luetteloitu Suomen arvokkaaksi maisema-alueeksi ja merkitty seutukaavassa arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Saanan alue kuuluu rantojensuojeluohjelman alueisiin; Käsivarren tunturijärvet. Alueella on Natura 2000 kohde Saanan luonnonsuojelusuojelualue, joka muodostuu Saanan lehtojensuojelualueesta ja pahdan alaisesta luonnonsuojelualueesta. Suunnittelualueen kaakkoiskulmassa sijaitsee Saanan lehtojensuojelualue ja suunnittelualueen kaakkoisosa rajautuu saumattomasti pahdan alaiseen luonnonsuojelualueeseen. Suunnittelualue rajautuu Kilpisjärveen, joka on kansainvälisesti arvokas sisämaa vesistö, kansainvälinen suojelukohde (Project Aqua). Kilpisjärven lähi- tai suurmaisemassa kaavoitettava alue on merkittävä. Kilpisjärven ja sen taustalla olevien tuntureiden maisemassa Saanan pahta ja sen alapuolinen Saananjuuren alue kiinnittävät katsojan huomion. Alueella ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä.

kuva 5

3.1.2 Luonto

Saananjuuren asemakaavoituksen perustaksi Rannikki Oy / Rauni Partanen on tehnyt vuonna 2005 perusteellisen selvityksen suunnittelualueen luonnon olosuhteista ja luontoarvoista. Kesän 2009 aikana luontoselvityksiä täydennettiin sammalselvitysten osalta. Sammalselvityksen teki huurresammalien osalta Biologitoimisto Vihervaara Oy / Riikka Juutinen (Riikka Juutinen 19.9.2009) Enontekiön kunnan toimeksiannosta.

Alueen maksasammalet on selvittänyt FT Maria von Cräytlein Helsingin yliopiston Maataloustieteiden laitokselta (Maria von Cräytlein 12.1.2010), mikä raportti on kiitollisena otettu vastaan Saananjuuren asemakaavan selvityksiä täydentämään.

Luontoselvitysten laajuudesta johtuen tässä kaavaselostuksessa on kooste niistä.

Rannikki Oy / Rauni Partanen selvitys 2005:

Kilpisjärven ilmastoon vaikuttaa alueen pohjoinen sijainti , maaston korkeus ja paikkakunnan sijainti lähellä valtameren läheisyydessä, Golf-virran vaikutuksen piirissä. Nämä tekijät yhdessä muovaavat alueelle varsin poikkeukselliset ilmasto-olosuhteet. Kilpisjärven seudulle sattuu ilmaston jyrkkä mereisyys-mantereisuus raja. Voidaan sanoa Muotkatakan eteläpuoleisen alueen olevan mantereista ja sen Kilpisjärven altaan puoleisen alueen olevan mereistä. Koska alueella kohtaavat mereinen ja mantereinen ilmamassa, sää on hyvin vaihteleva ja vaikeasti ennustettava.

Ilmatieteen laitoksen uusimpien tilastojen mukaan Kilpisjärven vuoden keskilämpötila on – 2,3 °C. Se on maamme alhaisin. Kilpisjärvi on myös kesälämpötilojen suhteen kylmempi kuin mikään muu kolkka maamme. Heinäkuun keskilämpötila on + 10,9 °C. Kasvukausi on lyhyt, alle 100 vuorokautta kun se on Etelä-Suomessa n. 180 vuorokautta. Vuotuinen sademäärä on reilut 400 mm. Kesän lyhyttä kuvaa se, että Kilpisjärvestä lähtevät jäät vähän ennen juhannusta ja silloin koivikko on hiirenkorvalla ja syyskuun alussa alkaa ruska, johon kasvukausi päättyy.

kuva 6

Talvinen Pikku-Malla Kilpisjärven takana Saananjuurelta nähtynä.

Valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen kuuluvalla Saanalla on suunniteltavalla alueellaan arvokkaita elinympäristöjä. Arvokkaita elinympäristöjä ovat metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, luonnonsuojelulain suojellut luontotyytit, vesilaissa määritellyt vesistöt sekä muut edellä mainittuihin lainsäätöihin kuulumattomat erityisen arvokkaat elinympäristöt.

Metsälain ja vesilain mukaisia kohteita suunnittelualueella ovat lähteet, purot, erilaiset lehtolaikut, kivikko, vähäpuustoiset suot. Suot, kivikko, tihkupinnat, lähteet, lähteiset purot ja lehdot eivät sovellu rakentamiseen. Myöskin kuivimmat kasvillisuustyypit soveltuvat huonosti rakentamiseen

kuva 7

Lähteinen puro

Saananjuuren alue on kansainvälisesti tunnettua perhosaluetta. EU:n luontodirektiivin II, IV ja V-liitteen perhoslajeja on 1 eli tundrasinisiipi, *Agriades glandon* ssp. *aquilo*. Suomen äärimmäisen uhanalaisia lajeja (CR) on 1 eli pohjansurviaiskoi, *Cauchas breviantennella*. Suomen erittäin uhanalaiset lajeja (EN) on 2 tundrasinisiipi, *Agriades glandon* ssp. *Aquilo* ja tervakoisa, *Catastia marginea*. Suomen vaarantuneita lajeja (VU) on 2 pohjanpikkukultasiipi, *Lycaena phlaeas* spp. *polaris* ja pohjannauhamittari, *Perizoma minoratum*. Suomen silmälläpidettäviä (NT) lajeja 1 eli kupariyökkönen, *Syngrapha hochenwarthi*. Elinvoimaisia LC lajeja on 1 eli pohjanpurohopeatäplä, *Clossiana thore* ssp. *borealis*.

Poronhoidon kannalta Kilpisjärven pohjoispään kaava-alueella on merkitystä kesälaidunnuksessa. Saanan rinteiden alue on tärkeä kesälaidunalue. Mahdollisen rakentamisen seurauksena menetetään laidunalueita, suunniteltavan alueen uudet rakennukset ja rakennelmat tuovat alueelle lisää liikkujia ja sillä on vaikutus poronhoitoon. Kaavoituksesta ja kaavan valmistelusta tullaan neuvottelemaan paliskunnan kanssa.

kuva 8

Kilpisjärvi vetenä kuuluu Natura-alueeseen. Asemakaava tulee laatia niin että siitä ei aiheudu uhkaa Natura-alueen perusteena oleville luontoarvoille.

HUURRESAMMALLÄHTEIDEN SAMMALLAJISTO

Biologitoimisto Vihervaara Oy / Riikka Juutinen 19.9.2009:

1. Selvityksen tarkoitus

Rovaniemen hallinto-oikeus on päätöksellään (08/0644/1) 12.12.2008 kumonnut Enontekiön kunnanvaltuuston päätöksen Saananjuuren aluetta (korttelit 101-108) koskevasta asemakaavasta perusteinaan mm. puutteelliset lajistaselvitykset. Hallinto-oikeus pitää luontodirektiivin tarkoittamien ja uhanalaisten sammallajien esiintymistä alueen puroissa ja huurresammallähteissä luultavana tai jopa todennäköisenä. Tämä kartoituksen tarkoituksena oli selvittää suunnittelualueen purojen ja huurresammallähteiden uhanalainen ja silmälläpidettävä sammallajisto kaavoituksen tarpeita varten.

2. Maastomenetelmät

Kartoituksessa keskityttiin toimeksiannon mukaisesti lähes yksinomaan etsimään valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaisten maksa- ja lehtisammallajien uusia esiintymiä kaava-alueella tehdyn luontoselvityksen (Partanen 2004) osoittamien tihkupintojen ja lähdepurojen alueelta. Näiden ulkopuolelta sammallajistoa tutkittiin kohteelta toiselle siirryttäessä kuitenkin niin, että kaikki vastaan tulleet lähdevaikutteiset alueet tutkittiin. Siirtymien varrelta tutkittiin lisäksi kalkkivaikutteisia ja emäksisiä kallionlohkareita ja kiviä. Kartoituksen aikana kuljettu reitti tallennettiin GPS-laitteella ja se esitetään liitekartassa 2. Näytteitä kerättiin myöhempää mikroskooppista määritystä tai määrittelyn varmennusta varten noin 130 kappaletta ja jokainen keruupiste paikannettiin GPS-paikantimella noin kolmen metrin tarkkuudella. Kartoituksessa kerätyt uhanalaisten lajien näytteet toimitetaan talletettavaksi Oulun yliopiston kasvimuseon kokoelmiin.

Kartoitukseen on käytetty maastossa 16 tuntia ja sammalaineiston määrittämiseen 20 tuntia. Inventoinnista, sammalten määrittämisestä ja raportin kirjoittamisesta vastaa FM (biologi) Riikka Juutinen. Lisäksi Tauno Ulvinen ja Risto Virtanen Oulun yliopiston kasvimuseosta ja Anna Mäkelä Helsingin yliopiston kasvimuseosta varmensivat tai määrittivät eräitä näytteitä.

3. Aiemmat uhanalaisten sammallajien havainnot alueella

Kartoituksen esitiedoiksi pyydettiin Lapin ympäristökeskuksesta ylitarkastaja Taina Kojolalta tiedot uhanalaisten lajien aiemmista havainnoista ympäristöhallinnon Hertta Eliölajit -tietokannasta (Hertta 21.8.2009). Kaikkiaan valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaisten sammalten havaintoja on 216 kappaletta koko Saanan alueelta. Noin 75 % havainnoista on vanhoja (1980-luvulta tai vanhempia) ja näistä huomattava osa on paikannettavissa ainoastaan kilometrin tarkkuudella. Tällaisten havaintojen osalta ei voi varmuudella sanoa, sijaitsevatko ne Saananjuuren kaava-alueella vai eivät.

Suurin osa, yli 75 % vanhoista havainnoista on mm. kalkkikallioiden lajeja, joita ei huurresammallahteistä, tihkupinnoilta ja letoilta tapaa. Havaintoja on ainoastaan noin kymmenestä sellaisesta lajista, jotka ovat lähteisiin elinympäristöihin sitoutuneita (mm. huurresammalet *Palustriella* spp., hammassammalet *Leiocolea* spp.). Lisäksi muutama laji suosii lettoja, joita esiintyy pienialaisesti lähdepurojenkin yhteydessä. Näistä noin 30 havaintopaikasta todennäköisesti vain muutama sijaitsee suunnittelualueella, joskin paikkatietojen epämääräisyys vaikeuttaa suuresti tulkintaa.

4. Tutkimusalueen kuvaus ja tavanomainen sammallajisto

Kaava-alueelta tutkittiin 9 huurresammalpuroa, tihkupintaa ja lähdejuottia sekä niihin kiinteästi liittyvää ojaa. Tutkitut kohteet ovat Kilpisportin takana olevaa tihkupintaista aluetta lukuun ottamatta ravinteisuudeltaan eutrofisia ja tyypiltään purolähteitä (EuLä) tai lähdesoita (EuLäS). Alueen lähdepurojen tavanomaista, ei uhanalaista sammallajistoa ovat mm. lettohiirensammal (*Bryum pseudotriquetrum*), letto- ja lehtoväkäsammal (*Campylium stellatum*, *C. protensum*), kairanukkasammal (*Dichodontium palustre*), vesikonsammal (*D. pellucidum*), tihkusammalet (*Oncophorus* spp.), purolähdesammal (*Philonotis fontana*), lähdelehmänsammal (*Rhizomnium magnifolium*), lettolehmänsammal (*R. pseudopunctatum*) ja pussikämmensammal (*Tritomaria polita*). Lista kartoituksen yhteydessä vastaan tulleesta sammallajistosta on liitteessä 1. Mesoeutrofisella tihkupinnalla (Kilpisport) alhaisempaa ravinnetasoa osoittaa vanhassa kaivannossa kasvava hetesirppisammal (*Warnstorfia exannulata*).

Kaikki purot ja tihkupinnat ovat ainakin yläosiltaan luonnontilaisia. Toisaalta lähes jokainen puro ja lähde oli otettu vedenottokäyttöön -mistä todisteena kaivonrenkaat, kaivetut altaat ja vesiputket -ja moni kaivettu alaosiltaan ojaksi.

Tutkitulla alueella, erityisesti sen yläosassa on niukasti yksittäisiä mesotrofisia ja kalkkikiviä sekä pieniä lohkarkeit, joilla esiintyvään tavanomaiseen lajistoon ei kiinnitetty erityisen suurta huomiota. Näiden esiintymistä ei ole huomioitu Saanan kaava-alueen luontokartoituksessa (Partanen 2004), vaikka niillä saattaa esiintyä uhanalaista tai vähintäänkin silmälläpidettävää sammallajistoa. Käytettävissä olevan ajan puitteissa ei ollut mahdollista selvittää kivillä ja lohkarkeilla esiintyvää lajistoa kuin ainoastaan satunnaisin näytteenotoin.

Kaikkien uhanalaisten lajien esiintymien säilymiseksi on olennaista, että lähteet, lähdepurot, tihkupinnat ja lettolaikut jätetään luonnontilaan. Myös ei-luonnontilaisilla osilla ja ojissa esiintyy uhanalaista lajistoa, joten tässä raportissa esitetyt lajihavainnot tulee niiltäkin osin huomioida. Vedenottokäyttö, omavaltainen purojen perkaaminen ja rakennusjätteiden, maan ym. läjittäminen uhkaavat lähimpänä asutusta olevia esiintymiä.

Lajihavainnot on esitetty selvitysraportin karttaliitteessä ja taulukkomuotoisessa liitteessä.

Saananjuuren alueen purot ovat sammallajistollisesti arvokkaita ja merkittäviä koko Suomen mittakaavassa. Tästä kertovat valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaisten ja silmälläpidettävien sammallajien noin 70 uutta havaintoa. Huolimatta suuresta havaintojen määrästä, eräät kaavaalueen osat ovat yhä heikosti tutkittuja. Ravinteisilla lohkarilla ja osin myös pienialaisilla letoilla saattaa esiintyä uhanalaista lajistoa, joka ei ole tullut ilmi tässä selvityksessä. Myös Käsivarrentien järven puoleinen kaava-alueen osa on pääosin tutkimatta (poikkeuksena biologisen aseman pohjoispuoleinen letto tien varressa). Huurresammalpurojen ojiksi kaivetuissa ja tien ali johdetuissa alaosissa todennäköisesti esiintyy samaa lajistoa kuin ylempänäkin, ainakin alueellisesti uhanalaiset sirppi- ja pohjanhuurresammalet näyttävät viihtyvän ojissa hyvin.

Jotta uhanalaisen lajiston säilyminen saadaan turvattua, tulee vielä luonnontilaisina säilyneet lähteiset alueet säilyttää jatkossakin luonnontilaisina. Lisäksi osin jo luonnontilansa menettäneet purot ja tihkupinnat tulee jättää rakentamisen ulkopuolelle sillä myös niillä esiintyy uhanalaista lajistoa. Lajistollisten arvojen lisäksi tulee huomioida, että huurresammallähteiköt on maassamme arvioitu vaarantuneeksi (VU) luontotyyppiä.

Vedenottokäyttö, omavaltainen purojen perkaaminen ja rakennusjätteiden, maan ym. läjittäminen uhkaavat lähimpänä asutusta olevia esiintymiä. Mikäli asutusalueita laajennetaan ylemmäs rinteeseen, ulottuu myös tämänkaltaisen vähitellen purojen luonnontilaa heikentävä toiminta yhä ylemmäs. Rakentamiselle ja muulle maankäytölle tulee asettaa selkeät rajat, niin että uhanalaisten lajien esiintymien ja luontotyyppien ympärille jätetään riittävän leveät suojavyöhykkeet, jolloin yksityisten ihmisten omavaltainen kaavan vastaisten toimien vaikutukset lajistollisesti arvokkaimpiin alueisiin minimoidaan.

MAKSASAMMALSELVITYS

Helsingin yliopisto / Maria von Cräutlein 12.1.2010:

1. Selvityksen tarkoitus

Rovaniemen hallinto-oikeus on päätöksellään (08/0644/1) 12.12.2008 kumonnut Enontekiön kunnanvaltuuston päätöksen Saananjuuren aluetta (korttelit 101-108) koskevasta asemakaavasta perusteinaan mm. puutteelliset lajistaselvitykset. Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa ehdotetun asemakaava-alueen puroissa ja lähteiköissä kasvavaa maksasammallajistoa.

2. Maasto- ja laboratoriomenetelmät

Sammalkartoitus toteutettiin elokuussa kuivan kesän jälkeen 22.8.-28.8.2009 pääasiassa suunnittelualueella. Lähteiköt ja purovarret olivat pääosin luonnontilaisia tai ainakin luonnonmukaisen kaltaisia purojen yläjuoksulla, kun taas alajuoksun puroumat olivat usein kaivettu ojiksi. Kaikki purot oli otettu vedenottokäyttöön (renkaat, putket, padot) paikallisten asukkaiden toimesta.

Suunnittelualue käytiin kokonaisuudessaan läpi maastotutkimuksen aikana. Maksasammallajisto selvitettiin viideltätoista lähdevaikutteiselta alueelta tai kostealta painanteelta (kuva 1). Sammalnäytteitä kerättiin määritystä varten lähdevaikutteisten alueiden tihkupinnoilta, purojen varsien pengermiltä, purokiviltä ja puron pohjasta sekä satunnaisesti purojen varsilla sijaitsevilta lohcareilta. Näytteiden sijainnit paikannettiin GPS-laitteella. Lisäksi näytteitä kerättiin suunnittelualueen viereisen luonnonsuojelualueen huurresammallähteiköistä ja suunnittelualueen pohjoisosan ulkopuolella virtaavasta purosta. Maastoapulaisena työskenteli FM Jaana Suutari.

Tutkimuksessa keskityttiin maksasammalten lajinmääritykseen laboratoriossa. Maksasammallajit määritettiin mikroskoopin avulla Helsingin yliopiston Kasvimuseolla. Uhanalaisten ja muiden vaikeiden lajien määritykset varmensi maksasammalasiantuntija Nijole Kalinauskaite Kasvimuseolta. Näytteet toimitetaan Helsingin yliopiston kasvimuseon kokoelmiin ja niitä käytetään DNA-viivakoodauksen referenssinäytteinä (<http://www.mm.helsinki.fi/elokeha/>). Tutkitut alueet valokuvattiin. Valokuvia on saatavilla selvityksen tekijältä.

3. Aiemmat maksasammalhavainnot alueelta

Enontekiön Lapin maksasammallajistoa on systemaattisesti selvitetty Tapio Lammeksen lisensoitamisessa (Lammes 1974). Lisäksi yksittäiset tutkijat ovat satunnaisesti keränneet näytteitä Saanan ympäristön maksasammallajistosta vuosikymmenten ajan, mutta laajempaa alueellista lajistoseelvitystä Saanan ympäristöstä ei ole tehty. Ympäristöhallinnon uhanalaisten lajien eliötietokantaan Herttaan on koottuna Saanan ympäristöstä 43 kansallisesti uhanalaiseksi luokitellun sammallajin näytetiedot, näistä kymmenen kuuluu maksasammalliin (Valtion ympäristöhallinnon Hertta Eliölajit-järjestelmä, tulostettu 25.8.2009). Suurin osa näytetiedoista on ilman tarkkoja paikkatietoja, joten näitä tietoja ei voitu käyttää uhanalaisten kasvustojen paikantamisessa selvitysalueella. Uusimmat tiedot uhanalaisista ja silmälläpidettävistä sammallajistosta suunnittelualueelta tarkkoine paikkatietoineen löytyvät Riikka Juutisen (Juutinen 2009) raportista. Juutinen (2009) raportoi selvitysalueelta kaksi aiemmin samalta alueelta havaittua uhanalaista lajia (*Moercia hibernica* ja *Palustriella commutata*). Lisäksi hän havaitsi alueen lähteiköissä, puroissa ja ojissa useiden silmälläpidettävien ja alueellisesti uhanalaisten lehti- ja maksasammalten kasvustoja.

4. Tulokset

Selvityksessä havaittiin 52 maksasammallajia, joka on lähes neljäsosa Suomen maksasammallajistosta. Alueelta löytyi Suomelle uusi sammallaji, kaksi kansallisesti uhanalaista lajia sekä neljä silmälläpidettävää tai alueellisesti uhanalaista maksasammalta (Liite 1). Liitteessä 1 on kirjattu havaittujen lajien latinankieliset ja suomenkieliset nimet, lajien havaintomäärät alueella sekä niiden kasvimaantieteellinen luokitus.

Tarkempi kuvaus tuloksista raportissa.

5. Yhteenveto

Saananjuuren lähteiköt, tihkupinnat, norot, purot ja letot ovat erittäin tärkeitä elinympäristöjä sammaltieteellisesti ja sammalten monimuotoisuuden kannalta koko Suomen ja Euroopan mittakaavassa. Saananjuuri on sammaltieteellinen aarreaikka, jossa kymmenet harvinaiset maksasammallajit muodostavat elinvoimaisia populaatioita. Tätä tukee Suomelle uuden sammallajin löytyminen alueelta ja muut uhanalaisten lajien havainnot selvitysalueelta. Arktisten maksasammallajien levinneisyys on vielä puutteellisesti tunnettua, joten uusien ennen alueelta havaitsemattomien lajien löytyminen alueelta on hyvin todennäköistä. Saananjuuren ainutlaatuiset maaperä- ja ilmasto-olosuhteet luovat ihanteelliset olosuhteet elinvoimaisten sammalpopulaatioiden olemassaololle alueelle sekä uusien sammallajien löytymiselle alueelta myös tulevaisuudessa. Vuoden 2009 kuiva kesä saattoi rajoittaa kartoituksissa havaittavien kuivuudelle herkkien maksasammallajien määrää. Jotta koko selvitysalueen sammallajisto saataisiin kokonaisuudessaan selvitettyä, näytteitä pitäisi pyrkiä keräämään eri vuodenaikoina, keväällä, kesällä ja syksyllä.

Maksasammalten monimuotoisuuden kannalta on erittäin tärkeää vaalia ja ylläpitää alueen luonnontilaisuutta. Herkät maksasammalet eivät kestä pienilmaston muutoksia. Rakentaminen, kulutus, maa-ainesten- ja vedenotto ja purojen perkaaminen uhkaavat pienialaisia sammalesiintymiä alueella. Mikäli maaperä- ja pienilmasto-olosuhteet muuttuvat kuivemmiksi, esim. reunavyöhykkeen lisääntymisenä rakentamisen tuloksena, kosteaan pienilmastoon sopeutunut maksasammallajisto taantuu nopeasti ja korvautuu kuivaan metsämaahan sopeutuneella yleisemmällä sammallajistolla.

Tämä tarkoittaa kosteaan pienilmastoon sopeutuneiden maksasammalten populaatioiden pienenemistä ja lopulta häviämistä Saananjuuren ainutlaatuiselta alueelta kokonaan. Lisärakentaminen lisää todennäköisesti myös maaston kulumista, jätteiden läjitystä ja vedenottoa alueen puroista, joka voi olla kohtalokasta harvinaisten sammalten niukille esiintymille. Sattuma voi hävittää lajin pienialaisen esiintymän kokonaan alueelta. Kun ympäristöolosuhteet ovat luonnontilaiset ja katastrofeilta vältytään, maksasammalet voivat elää samoilla kasvupaikoillaan satoja, jopa tuhansia vuosia (esim. Pohjamo ym. 2008).

Maksasammallajiston runsaus sekä erittäin harvinaisten ja uhanalaisten lajien esiintyminen alueella vahvistaa alueen merkittävyyden luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Tämän selvityksen tulokset osoittavat, että Suomen ja koko Euroopan luonnon monimuotoisuus maksasammalten osalta on uhattuna, mikäli alue otetaan intensiiviseen rakentamis- ja matkailukäyttöön.

3.1.3 Rakennettu ympäristö

Yliperä on vanhaa porosaamelaisten asuinalueita. Mutta Kilpisjärven kylä on ollut kautta aikojen läpikulkupaikka eikä saamelaisilla ole siellä ollut pysyvää asutusta. Tornion kauppiat ovat kulkeneet Kilpisjärven kautta Jyykeänperän (nykyisin Skibotn) suurmarkkinoille (marras-, helmi- ja huhtikuussa) ainakin jo 1500-luvulla. Matkan varrella Ruotsin puolella Rounalan lapinkylässä oli kirkko 1500-luvulla. Mallatunturista on maininta ensimmäisen kerran asiakirjoissa vasta 1746. Saamelaisille Kilpisjärven seutu, erityisesti Saana, on ollut pyhä paikka.

Kilpisjärven kylän suomalainen ja samalla rakennetun ympäristön historia on lyhyt. Se alkaa vasta 1900-luvun alussa, kun Venäjän vallan aikana rakennettiin ensimmäinen rakennus, Siilastupa. Kylän rakentumisessa ensimmäisinä valmistuivat Valtion laitokset (Metla, Rajavartiosto, Tulli, TVH, Biologinen asema) sekä Suomen matkailijayhdistyksen retkeilymaja että Matkailuhotelli. Vasta 1970-luvulla tulivat ensimmäiset yksityiset yritykset kylään (Saananmaja, Polar-lento, kauppa). Vasta 1980-luvulla uuden kyläsuunnitelman myötä oli mahdollista rakentaa kylään omakotitaloja. Sitä ennen Viikkien perheillä oli ollut pari omakotitaloa vuokratonteilla Valtion maalla kylän pohjoisosassa. Kaavoitettuja alueita ei ollut. 1980-luvun lopussa oli mahdollista rakentaa myös luontaiselinkeinotiloja Salmivaaran alueelle.

Salmivaaran kaavoittamisen myötä lomamökkien rakentaminen oli mahdollista 1990-luvulta lähtien. Kylän eteläisen osan rakennusten historiaa ei tässä yhteydessä tarkemmin tarkastella.

(Seuraavassa esitettyjen rakennusten sijainti ilmenee liitekartalta 1.)

Siilastupa rakennettiin vuonna 1916 Siilastupa. Se toimi Jäämereltä tulevien tavaralahetysten tukikohtana. Paria vuotta myöhemmin Siilastupaan jäi asumaan ympärivuotisesti Valemar (Valde) Viik. Siilastupa toimi myös kestikievarina. Siilastupa on ollut Metlan omistama.

Metlaa kutsutaan myös Siilastuvaksi. Rakennusta on peruskorjattu ja laajennettu vuonna 1980 nykyiseen muotoonsa

kuva 9 (sijainti kartalla sivu 21)
Metlan Kilpisjärven tukikohta.

Suomen matkailijayhdistyksen toimesta perustettiin vuonna 1937 Retkeilymaja palvelemaan kylään saapuvia matkailijoita. Se sijoitettiin nykyisen Metlan kohdalle tien alapuolelle. Sodan aikaan rakennus vietiin Norjaan upseerien seurustelutilaksi. Sodan jälkeen rakennus tuotiin takaisin Kilpisjärvelle ja sijoitettiin Metlan kohdalle tien yläpuolelle nykyisten muistomerkkien läheisyyteen. Myöhemmin Retkeilymaja siirrettiin nykyisen Retkeilykeskuksen tontille (Kuva 26) ja se liitettiin osaksi päärakennusta.

kuva 10 (sijainti kartalla sivu 21)

Vanha Retkeilymaja on osa nykyistä päärakennusta.

kuva 11 (sijainti kartalla sivu 21)

Retkeilykeskus leirintäalueineen Saanan rinteeltäpäin nähtynä.

Ensimmäisen Rajavartioston "rakennus" oli tehty pahvilevyistä, jotka saatiin saksalaisten sodanaikaisista rakennelmista. Nykyisen Siilastuvan vartion asemarakennus rakennettiin 1970-luvun alussa. Silloin rakennettiin myös ensimmäinen osa rivitalosta, jota jatkettiin 1981-1982.

kuva 12 (sijainti kartalla sivu 21)

Rajavartioston vihreät rakennukset vieressään Viikin leirintäalue

Ensimmäinen tullirakennus (1947), samanlainen pahvilevyistä kyhätty rakennelma kuten silloinen Rajavartiostokin, sijaitsi nykyistä vartiostoa vastapäätä Saanan puoleisessa rinteessä. Tulli siirrettiin myöhemmin n. 3 kilometrin päähän Norjan suuntaan. Uusi tullirakennus valmistui nykyisen Kilpisjärven tullin paikalle vuonna 1950. Nykyinen tullin asemarakennus valmistui vuonna 1969 ja samana vuonna valmistui vanhempi rivitalo henkilökunnalle ja nuorempi rivitalo valmistui vuonna 1983.

Tielaitoksen pihapiirissä on vanhan tukikohdan lisäksi v. 1981 rakennettu uusi rakennus ja samassa pihapiirissä vanhat lennättimen ja postiauton kuljettajien majoitusrakennukset (vv. 1979 ja 1982), nykyään myös tielaitoksen korkea hiekkahalli sijaitsee pihapiirissä. Entinen tielaitoksen tukikohta on yksityisen omistuksessa ja lennättimen rakennukset Enontekiön kunnan omistuksessa. Tielaitoksen omistuksessa on vain uusi rakennus; Hiekkahalli.

kuvat 13-15 (sijainti kartalla sivu 21)

Entisen tielaitoksen pihapiiri, yllä yleiskuva ylärinteeltä päin, oikealla Hiekkahalli. Sodan jälkeen Viikin perheelle rakennettiin uusi koti Rajavartioston eteläpuolelle rantakaistaleelle. Pihapiiriin syntyi myöhemmin pieni leirintäalue, joka nykyään toimii lähinnä asuntovaunu alueena. Talo paloi syksyllä 1984 ja sen tilalle rakennettiin 1990-luvulla uusi omakotitalo.

kuvat 16-17 (sijainti kartalla sivu 21)
Viikin leirintäalue

Viikin perheen nykyinen koti

Kaavoitettavalla alueella on vuodesta 1965 lähtien toiminut Shellin huoltoasema, joka nykyisin on matkamuistomyymälänä.

kuva 18 (sijainti kartalla sivu 21)
Entisen Shellin kahvio ja huoltohalli.

Nykyisen Retkeilykeskuksen eteläpuolelle tien ja järven väliseen koivikkoon valmistui vuonna 1964 Helsingin yliopiston kenttäasema. Vuonna 1973 valmistui uusi asemarakennus. Biologisen aseman toiminta muuttui ympärivuotiseksi päärakennuksen valmistuttua vuonna 1984. Kunnan ja yliopiston yhteinen rivitalo valmistui vuonna 1992 kylän eteläiseen osaan. Päärakennusta laajennettiin vuonna 2003. Samalla rakennettiin uusi vaja, seismologisia tutkimuksia varten pieni talo ja autotallirakennusta laajennettiin.

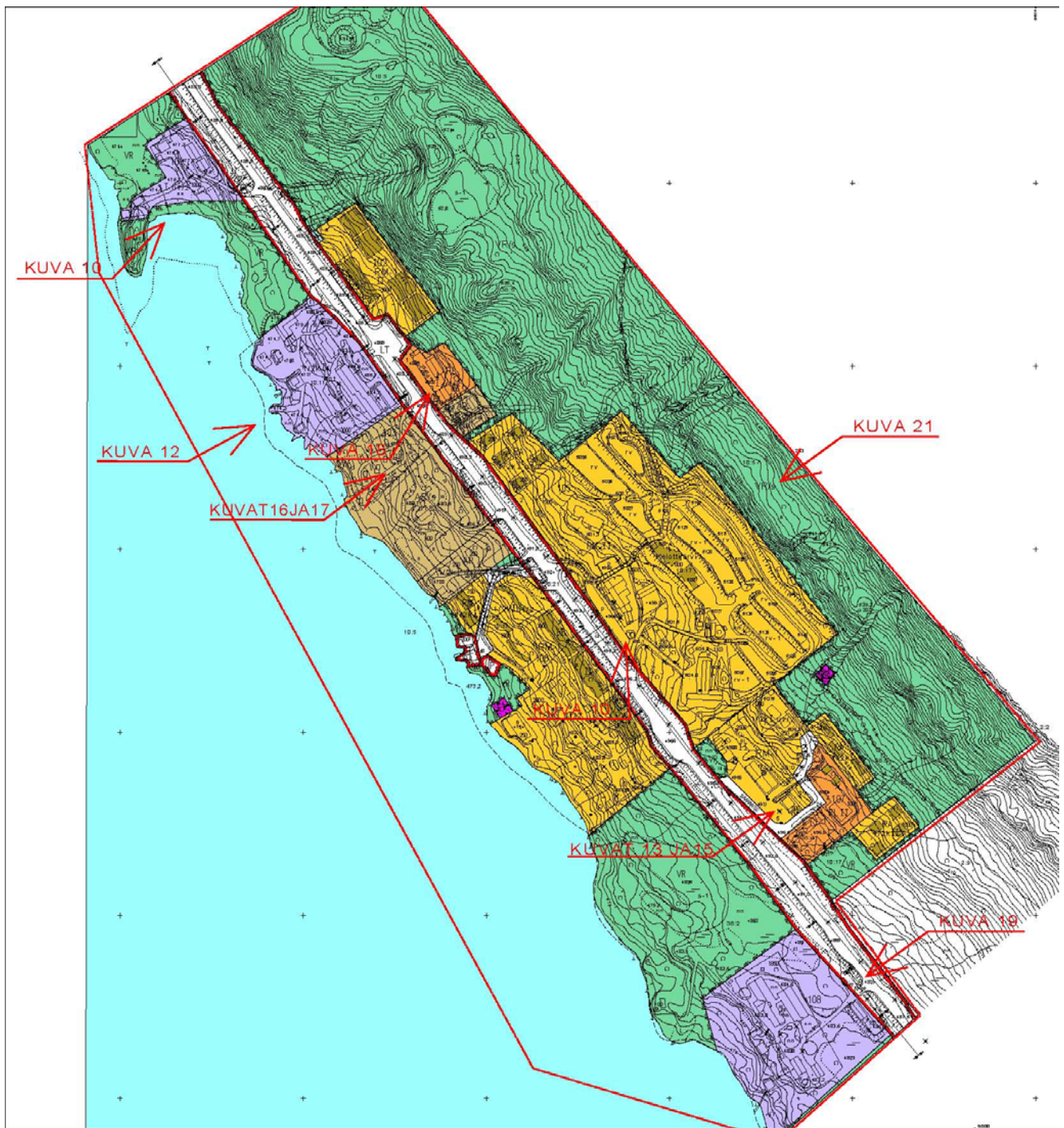

kuva 19 (sijainti kartalla sivu 21)
Kilpisjärven biologisen aseman rakennukset

Edellä kuvattu Kilpisjärven Saananjuuren asemakaavoitettavan alueen rakennetun ympäristön kuvauksen valokuvineen on koonnut Rauni Partanen alueen luontoselvityksen laatimisen yhteydessä.

Saananjuuren alueen rakennetun ympäristön, rakennuskannan ja maaston muotojen selvityksen teki arkkitehtiylöppilas Tuomas Niemelä maastotöiden osalta kesällä 2004 ja raportoinnin keväällä 2005.

Rakennetun ympäristön inventointi ja arviointi sisältyvät kaavan nähtäville asetettuun valmisteluaineistoon.

3.1.4 Palvelut

Kilpisjärven kylän asutus sijoittuu kylän nykyiseen keskukseen, joka on muodostunut 1950 luvulla rakennetun matkailuhotellin ympärille ns. Salmivaaran alueelle. Siellä sijaitsevat kylän koulu-monitoimitalo, kauppa, hotelli ja monipuolinen matkailupalveluvarustus.

Kilpisjärven vanhempi keskus Saananjuuren alue on viime vuosina ollut vaarassa kuihtua olemattomiin, kun alueelle toimivat yritykset eivät ole kaavan puuttuessa voineet investoida uudisrakentamiseen. Kilpisjärven keskustan muotouduttua nykyiselle paikalleen, Kilpisjärvestä on muodostunut kaksinapainen kylä, jossa asutus ja paikalliset palvelut sijoittuvat kylän nykyiseen keskustaan. Saananjuuren alueelle on sijoittunut valtakunnallisesti merkittäviä julkisia palveluita kuten rajavartiosto, metsäntutkimuslaitos ja Kilpisjärven biologinen asema, ja alueella ensimmäisenä olleet matkailupalvelut.

Saananjuuren alueen matkailupalvelut ovat luonteeltaan itsenäisesti toimivia, jotka toki tarvitsevat kylän keskusta kauppapalveluita. Matkailupalvelujen sijoittuminen kahteen pisteeseen n. 5 km etäisyydelle toisistaan ei ole todettu olevan mitään haittaa, päinvastoin ravintola ym. matkailupalvelujen tarjonta tällä etäisyydellä kylän keskustasta on koettu tarpeelliseksi.

3.2 Suunnittelutilanne

3.2.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön ohjausjärjestelmää. Tavoitteista päättää valtioneuvosto, ja niillä linjataan koko maan kannalta merkittäviä alueidenkäytön kysymyksiä. Tavoitteet voivat koskea asioita, joilla on:

- aluerakenteen, alueiden käytön taikka liikenne- tai energiaverkon kannalta kansainvälinen tai laajempi kuin maakunnallinen merkitys;
- merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön; tai
- valtakunnallisesti merkittävä vaikutus ekologiseen kestävyyteen, aluerakenteen taloudellisuuteen tai merkittävien ympäristöhaittojen välttämiseen.

Valtion viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistää niiden toteuttamista. Valtion viranomaisten on myös arvioitava toimenpiteidensä vaikutuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kannalta. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista on päätetty 30.11.2000 ja niitä on tarkistettu valtioneuvoston 13.11.2008 tekemän päätöksen mukaan vastaaman paremmin alueiden käytön uusiin haasteisiin, erityisesti ilmastonmuutokseen. Lisäksi tavoitteiden vaikuttavuutta on lisätty täsmentämällä tavoitemuotoiluja sekä vahvistamalla niiden velvoittavuutta. Tarkistetut tavoitteet tulivat voimaan 1.3.2009.

Osa valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista tulee riittävässä määrin huomioon otetuksi maakuntakaavoituksessa, osa tarkastellaan kuntakaavoituksessa.

- Toimiva aluerakenne, joka katsotaan tutkituksi tai tutkittavan maakuntakaavoituksessa
- Samoin eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu on tutkittu maakuntakaavassa osoittamallis Saananjuuren alue taajamatoimintojen alueeksi
- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat on erityisesti tässä Saananjuuren asemakaavoituksessa huomioon otettavia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.
Seuraavassa esitetään valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteet (*kursiiviteksti*) jotka koskevat Saananjuuren asemakaavoitusta sekä menettely (normaali teksti), miten asiaa on käsitelty asemakaavoituksessa:

Erityistavoitteet

- *valtakunnallisesti merkittävät maisemat ja kulttuuriympäristöt ja kohteet*: Rakentamisen sovittaminen maisemaan
- *ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet*: Reiteille ohjaaminen
- *ylikunnallisesti merkittävät virkistyskäytön reitistöt ja verkostot*: Yhteudet reiteille
- *matkailukeskusten ja –alueiden verkottuminen, toimivat palvelukokonaisuudet ja riittävät kehittämisen alueet*: Saananjuuren asemakaavoituksella tuetaan perinteisen matkailualueen palveluvarustuksen kehittämistä ja edistetään Kilpisjärven kehittymistä matkailukylänä.
- *ranta-alueiden säilyminen, loma-asumisen viihtyisyys, kyläverkoston tukeminen, nykyisen infrastruktuurin hyväksikäyttö*: Saananjuuren alue liittyy Kilpisjärven infrastruktuuriin
- **Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet**
- *Lapin tunturialueiden säilyminen luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävänä kokonaisuutena*
- *Saamelaisten kotiseutualueella otetaan huomioon saamelaisille alkuperäiskansana kuuluva oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan saamelaisperusteisten elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaamiseksi*
- *Poronhoidon kehittämisedellytysten turvaaminen poronhoitoalueella*

Saananjuuren asemakaavoitettava alue on kokonaan vanhaa rakennettua ympäristöä. Asemakaavan valmistelussa selvitetään alueen käyttö poronhoidon tarpeisiin.

3.2.2 Maakuntakaava

Enontekiö kuuluu Tunturi-Lapin maakuntakaavan alueeseen. Ympäristöministeriö vahvisti Tunturi-Lapin maakuntakaavan 26.06.2010 ja määräsi sen voimaan valituksista huolimatta.

Ote maakuntakaavasta sivulla 24 ja koko maakuntakaavaa koskevat määräykset sivulla 25.

Koko Enontekiön kunta on saamelaisten kotiseutualuetta, joka Tunturi-Lapin maakuntakaavassa on merkinnällä sa, merkinnän selitys:

Merkinnän selitys/ Merkinnän kuvaus/ Kaavamääräys

Saamelaisten kotiseutualue

Merkinnällä osoitetaan saamelaisten kotiseutualue. Alueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin, Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. (Laki saamelaiskäräjistä N:o 974/1995 4§)

Viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivoskivennäisten valtausta ja kaivospiiriin perustamista tarkoittavia lupahakemuksia taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttava alueiden käyttöön liittyvää asiaa.

Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovittava yhteen Saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan, sekä poronhoitolaissa tarkoitettulla poronhoitoalueella siten, että poronhoitolaissa säädetyt velvoitteet täytetään.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä erityistä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoonsa kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella.

Saamelaisten kotiseutualueella metsätalouden tulisi käyttää luontaista uudistamista sille soveltuvilla kohteilla ja välttää maanpinnan voimakasta käsittelyä.

Saananjuuren asemakaava sijoittuu Tunturi-Lapin maakuntakaavan RM 1427 alueelle.

RM 1427 alueen kuvaus maakuntakaavassa:

Merkintä: RM 1427 **Kunta:** ENONTEKIÖ **Päiväys:** 20.3.2009 **Alueen nimi:** SAANANJUURI

Sijainti ja kuvaus: Kohde sijaitsee Kilpisjärven kylän pohjoisosassa Saanan juurella lähellä Norjan ja Ruotsin rajaa. Alue sisältää Saananjuuren leirintäalueen ja muita matkailupalveluja.

Varausperuste: Valtakunnallinen matkailukohde

Kehittämisperiaate: Kehitetään luontomatkailukohteena ja otetaan huomioon alueen luonnon ja maiseman erityispiirteet. Huolehditaan kohteen kesäilmeestä. Otetaan huomioon sijainti matkailun vetovoima-alueella.

Kaava-alueen läpi maakuntakaavaan on osoitettu valtatie (vt).

Saananjuuren asemakaavoitettava alue kuuluu maakuntakaavassa osoitettuun matkailun vetovoima-alueeseen (mv 8409), jonka kuvaus:

Merkintä: mv 8409 **Kunta:** ENONTEKIÖ **Päiväys:** 16.1.2009 **Alueen nimi:** KILPISJÄRVEN MATKAILUVYÖHYKE

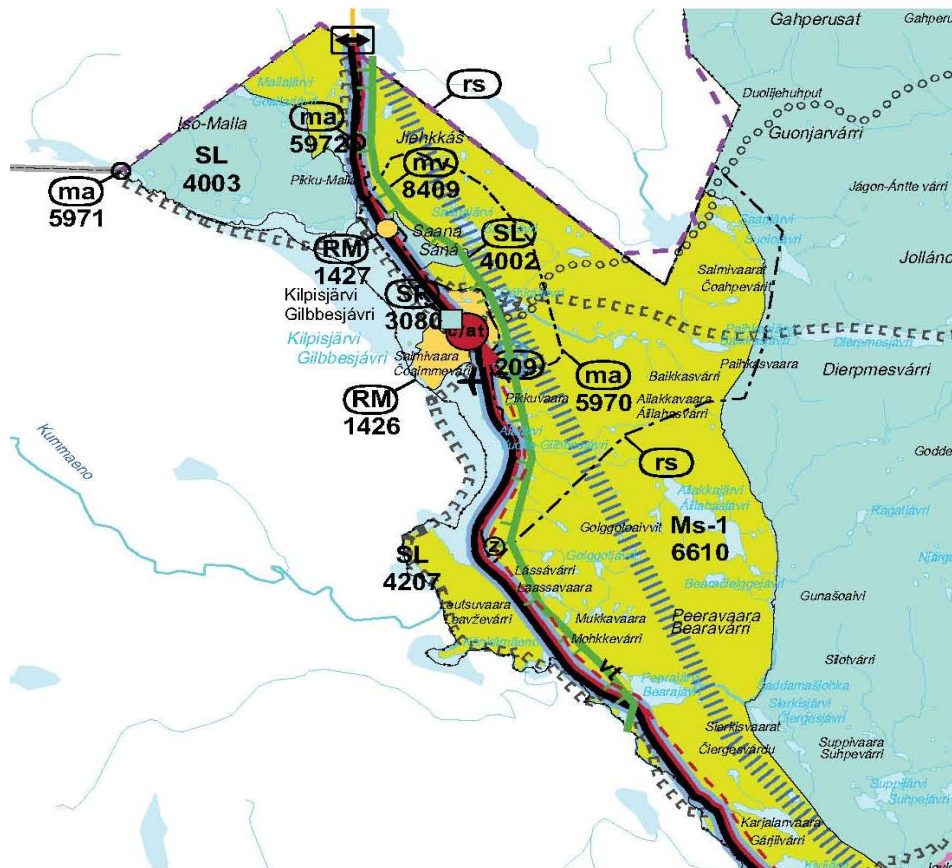
Sijainti ja kuvaus: Alue sisältää Kilpisjärven kylän, Salmivaaran ja Saananjuuren alueet sekä vt:n 21 varren Peerasta Norjan rajalle saakka. Alueella on majoitus-, ravintola- ja ohjelmapalvelutoimintaa sekä kaupan palveluita.

Varausperuste: Valtakunnallisesti merkittävä matkailualue.

Kehittämisperiaate: Maisema- ja luontoarvoihin tukeutuen kehitetään alueen matkailullista kokonaisuutta ja matkailupalveluyritysten yhteistyötä, myös yli valtakunnan rajan Ruotsiin ja Norjaan.

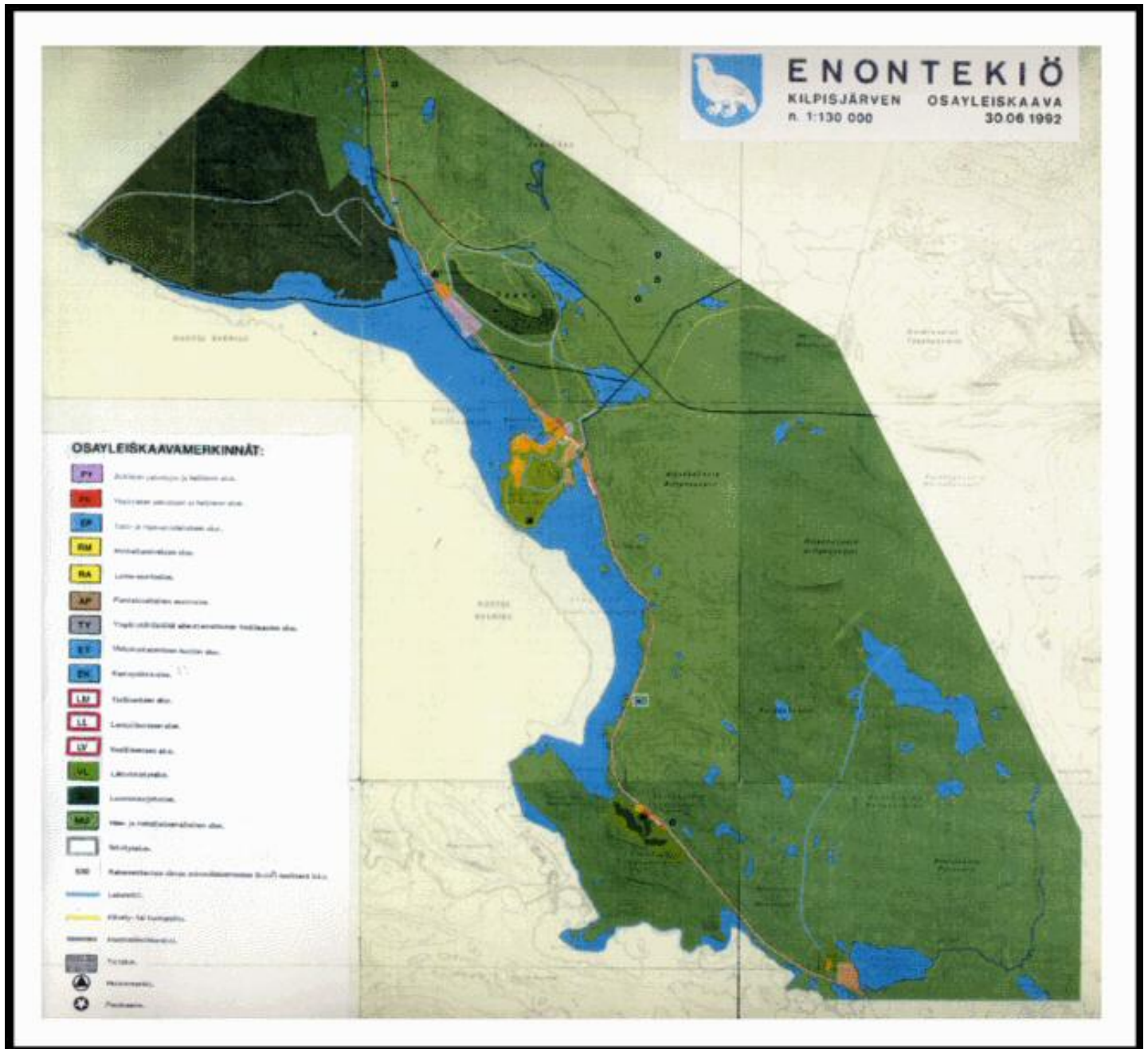
Sijainti ja kuvaus: Kilpisjärven koillisrannalla kohoava Saana on Käsivarren ylätuntureista, ehkä koko Suomen Lapin tuntureista tunnetuin. Sen tunnusomainen ja kunnioitusta herättävä ulkonäkö ja laelta avautuvat mahtavat näköalat ovat tehneet siitä suosituksen matkailukohteen. "Kilpisjärven vieritse, suunnilleen samaa reittiä kuin nykyinen Neljän tuulen tiekin noudattaa, on kulkenut Vanha Tornion ja Jäämeren rannikon välinen kauppareitti ja talvitie. Kilpisjärven rannalla on kauan ollut kauppareitin kulkijoille tarkoitettu levähdyspaikka, valtion rakennuttama Siilastupa. Alueen suosio matkailukohteenä on alkanut vasta sotien jälkeen, kun parantuneet tieyhteydet sekä erämaaretkelijöiden ja luonnonystävien kuvaukset tekivät seutua tunnetuksi. Edustavinta rakennettua ympäristöä edustaa myöhäisfunktionalistinen matkailuhotelli (rak. v.1947) sekä 1980-luvun lopussa hotellin tuntumaan rakennetut pienrivitalot, jotka varsin onnistuneesti sulautuvat ympäröivään karuun luontoon. Muilta osin Saanan seutu on asumaton ja rakentamaton.

Kehittämisperiaate: Kehitetään ja tuetaan alueen maisemanhoitoa. Säilytetään maisemakokonaisuuden arvo.

3.2.3 Yleiskaava

Oikeusvaikutuksettomassa Kilpisjärven yleiskaavassa Sananjuuren alueelle esitettiin sijoittuvaksi matkailupalveluita. Ote yleiskaavasta:

kuva 22

3.2.4 Asemakaava

Kilpisjärven keskeiselle alueelle on hyväksytty asemakaava v. 2003.

3.2.5 Pohjakartta

Kaavoitettava alue sijoittuu aikaisemmin laadittujen asemakaavan pohjakarttojen ulkopuolelle. Alueesta on laadittu tämän työn alussa v. 2005 numeerinen asemakaavan pohjakartta, jonka Maanmittauslaitos on hyväksynyt.

4. ASEMAKAVALUONNOKSET

Saananjuuren asemakaavalla alueelle muodostuu mittava matkailupalvelujen keskus Kilpisjärven pohjoispäähän. Kaavaluonnoksen tavoitteena on, että Saananjuuren keskuksesta muodostuu tärkeä osa Kilpisjärven kylän kokonaisuutta. Saananjuuren keskuksesta muodostuu tiivis palvelupiste joka pysäyttää ohikulkijat. Siksi keskuksen sijainti tulee näkymään myös valtatie rakenteissa ja liikenteessä. Saananjuuren asemakaavaluonnokset tähtäävät siihen, että ajoneuvoliikenne ja pysäköinti tukeutuvat valtatiehen. Siitä seuraa, että valtatiekin rakenteita tulee kehittää niin, että liikennevirta hidastuu ja joustava pysäköinti ja turvallinen asiointiliikkuminen alueella turvataan.

4.1 Asemakaavaluonnos vaihtoehto 1

Yleiskuvaus

Saananjuuren asemakaavan luonnoksista vaihtoehto 1 esittää alueen rakentamisen tehokkaana ja maasto ja maisema huomioon ottaen mahdollisimman suurina massoina. vaihtoehdon 1 mukaisella tehokkaalla ratkaisulla rakentaminen keskitetään ja toteutetaan tehokkaana. Vaikka rakentaminen osoitetaan tehokkaana, korttelit ja rakennusalat on valmistelussa tutkittu niin, että rakentaminen mahdollisimman hyvin sopeutuu alueen luontoon ja maisemaan. Keskeisimmät ja samalla tehokkaimmat rakennuskorttelit sijoittuvat lähelle valtatieä, valtatie alapuolella lähimmät rakennusalat jopa niin sijoittaen, että rakennusten katolle tulisi sijoittumaan paikoitusta.

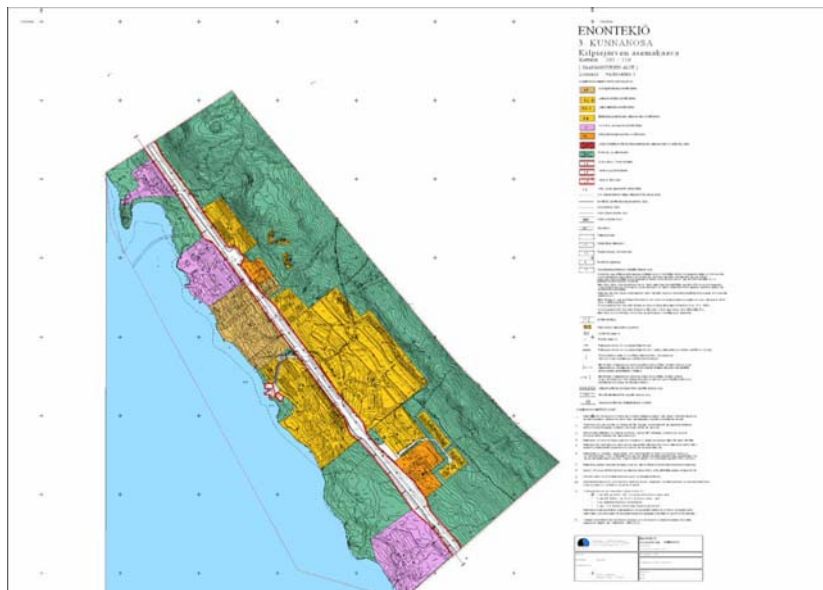
Saananjuuren asemakaavoituksessa suurta huomiota ja paljon työskentelyä vaatinut yksityiskohta on ollut Kilpisjärven Retkeilykeskuksen leirintäalueen rinneleikkauksen stabilointi niin, että stabilointi samalla soveltuu hyvin maisemaan. Vuonna 2005 tehdyt selvitykset esittävät stabiloinnin tehtäväksi rakentamalla rinnettä tukemaan rakennuksia, joko loma-asuntoja tai leirintää palvelevia muita rakennuksia. Silloin vaihtoehdoksi 1 laadittiin luonnos jossa rinteeseen esitettiin sijoitettavaksi kytkettyjä loma-asuntoja.

Kiinteiden rakennusoikeuksien lisäksi kaavaluonnoksessa esitetään korttelin 105 (Kilpisjärven retkeilykeskus) ja korttelin 106 (Wiikin leirintäalue) alueille asuntovaunualueeksi varattu alueen osa. Asemakaavamääräyksellä määrätään miten alueella saa asuntovaunuja pitää. Lisäksi asemakaavamääräyksellä määrätään miten asuntovaunuihin kytketyt telta- tai kiinteärakenteiset eteistilat tulee toteuttaa ja miten niitä saa alueella pitää.

Liikerakentamiseen kaavaluonnoksessa osoitetaan korttelialuetta korttelissa 104 (vanha huoltoasema) ja kortteli 107 (Enontekiön kunnan omistamat alueet). Liikerakentamiseen osoitetaan yhteensä 5000 km², mihin rakennusoikeuteen sisältyy nykyiset hälytysajoneuvojen tilat, jotka esitetään sijoittuviksi tulevaisuudessa liikerakentamisen yhteyteen.

Metsähallituksen, Rajavartioston ja Helsingin yliopiston korttelialueet osoitetaan yleistenrakennusten alueina, joille esitetään yhteensä 8500 k-m² rakennusoikeutta.

Matkailupalvelujen lisäksi asemakaavaluonnoksessa osoitetaan kortteliin 106 (Wiikin tontti) 300 k-m²:n rakennusoikeus, jonka alueella määrätään maanomistajan esityksestä ympäristö säilytettäväksi. Kortteliin 106 esitetään muodostuvaksi myös kaksi uutta asuinpientalon tonttia, kumpaankin rakennusoikeutta 250 k-m². Asuinpientalojen korttelialuetta osoitetaan myös kortteliin 104 (entinen huoltoaseman kortteli), jossa rakennetulle tontille osoitetaan 500 k-m² rakennusoikeutta. Kilpisjärven kylän pysyvä asutus sijoittuu pääasiassa aikaisemmin asemakaavoitetulle alueelle Kilpisjärven kylän keskustaan, jonne Saananjuuren alueelta on n. 3 km. Alla Luonnos 1, sama A3 kokoisena liitteenä 2.

kuva 23

4.2 Asemakaavaluonnos vaihtoehto 2

Saananjuuren asemakaavan luonnos vaihtoehto 2 perustui hyvin pitkälle arkkitehtiylioppilas Tuomas Niemelän esitykseen Saananjuuren alueen tulevasta maankäytöstä.

Vaihtoehdossa 2 matkailupalvelujen rakentaminen valtatie rannan puolella esitettiin tapahtuvaksi pienimuotoisina maaston muotoja mukailevina rakennusmassoina. Vastaavasti rakennusoikeuksien määriä Saanan puolella on esitetty suuremmiksi kuin luonnoksessa 1. Luonnoksen 2 mukaisena korttelien 105 ja 106 yhteenlaskettu rakennusoikeus olisi vain n. 2000 k-m² alhaisempi kuin vaihtoehdossa 1.

Asemakaavaluonnokset ja niiden valmisteluaineisto esiteltiin Kilpisjärven koululla 29.06.2005. Luonnokset ja valmisteluaineisto pidettiin silloin MRA 30 §:n tarkoittamaa valmisteluvaiheen kuulemistä varten nähtävänä Enontekiön kunnanvirastossa ja kopiot luonnoksista ja valmisteluaineistosta olivat saman ajan nähtävänä Kilpisjärven retkeilykeskuksessa.

4.4 Tavoitteiden saavuttaminen

4.4.1 Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden saavuttaminen

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tutkitaan ensisijaisesti maakuntakaavassa ja yleiskaavassa. Kilpisjärvellä voimassa olevaa Tunturi-Lapin seutukaavaa laadittaessa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita oltu vielä asetettu, ei myöskään Kilpisjärven kaavoituksen ohjeena ollut oikeusvaikutuksetonta yleiskaavaa laadittaessa. Niinpä tässä tarkastellaan Saananjuuren asemakaavan suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin:

VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN EDISTÄMINEN:

VAT	yleistavoite / erityistavoite	Miten toteuttaa
Toimiva aluerakenne	yleistavoite	Edistää Enontekiön kunnan pohjoisen palvelukeskuksen Kilpisjärven kehittämistä.
Eheytävä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu	yleistavoite	Kilpisjärven asemakaava-alue laajenee käsittämään kaikki kylän rakentamisalueet myös aikaisemmin kaavoituksen ulkopuolelle jätetyn Saananjuuren alueen. Matkailupalvelujen rakentamiselle osoitetaan uusia toteuttamismahdollisuuksia, luo merkittävästi uusia työpaikkoja.
	- 24 -	
Perusteltu väestökehitysarvio	erityistavoite	Tukee Enontekiön kunnan tavoitetta kunnan asukasluvun turvaamisesta mm. kehittämällä Kilpisjärven matkailualueita ja sen palveluja.
Kyläverkoston ja infrastruktuurin hyväksikäyttö	erityistavoite	Alue helppo liittää Kilpisjärven vesihuoltoverkostoon. Saananjuuren vedenottamo sijoittuu kaavan alueelle. Uusia katuja tarvitaan hyvin vähän.
Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat	yleistavoite	Kaavaehdotuksessa otetaan huomioon alueen luonnon- ja maisema-arvot. Kilpisjärven vanhimpana rakentamiseen käytettynä alueena Saananjuuren alue on edullista käyttää rakentamiseen, siten säästetään koskematonta luonto muualla Kilpisjärven alueella.
Varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät luonnonperintöarvot säilyvät	erityistavoite	Rakentamisen sijoittaminen maaston muotoihin ja maisemaan on tutkittu hyvin yksityiskohtaisesti.
Toimiva yhteysverkko	yleistavoite	Saananjuuren alue sijoittuu valtatie 21:n varteen.

4.4.2 Maakuntakaavan tavoitteiden saavuttaminen

Ympäristöministeriö vahvisti Tunturi-Lapin maakuntakaavan 26.06.2010 ja määräsi sen voimaan valituksista huolimatta.

Saananjuuren asemakaavalla alue osoitetaan maakuntakaavan mukaisesti kyläalueeksi.

4.4.3 Enontekiön kunnan tavoitteiden saavuttaminen

Enontekiön kunta on panostanut viime vuosina merkittävästi Kilpisjärven kehittämiseen. Saananjuuren alueen asemakaavoittaminen tukee kunnan tavoitetta Kilpisjärven kehittämisessä.

4.4.4 Osallisten tavoitteiden ja mielipiteiden huomioon ottaminen

Saananjuuren asemakaavoitus on käynnistetty alueen yrittäjien aloitteesta, kun alueelle ei ilman asemakaavaa ole voinut ratkaista rakennuslupia. Asemakaavaehdotus on laadittu yrittäjiä ja maanomistajia kuullen mahdollisimman pitkälle heidän tavoitteitaan vastaavaksi.

5. ASEMAKAAVAEHDOTUS

5.1 Yleisperustelu ja –kuvaus

Kilpisjärvi on Enontekiön kunnan voimakkaimmin kasvava kylä. Kunta on vuosia panostanut voimakkaasti Kilpisjärven kehittämiseen laatimalla kaavoja ja rakentamalla yhdyskuntatekniikkaa. Kilpisjärven nykyisen keskustan Salmivaaran alueen kaavoituksen valmistuttua Enontekiön kunta päätti laatia asemakaavan myös Kilpisjärven Saananjuuren alueelle, joka on Kilpisjärven vanha keskus ja merkittävä palvelupiste Kilpisjärvellä.

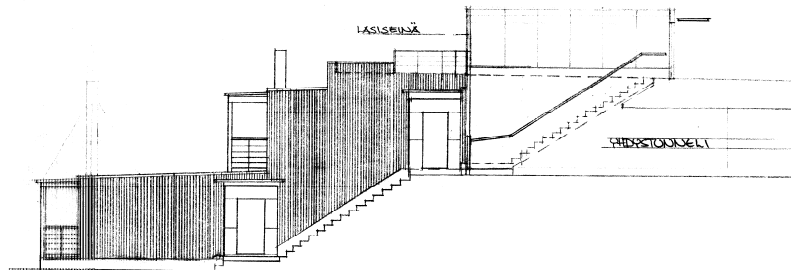
Saananjuuren asemakaavaehdotusta laadittaessa mukaan on otettu mahdollisimman kattavasti kaikki osallistajat. Kaavaehdotuksen valmistelu vuosina 2005-2007 toteutettiin monivaiheisen tiedottamisen myötä. Kaavan valmistelusta saivat sanoa mielipiteensä niin yksittäiset maanomistajat, Kilpisjärven asukkaat, Kilpisjärvellä ja sitä ympäröivillä tuntureilla elinkeinojaan harjoittavat, Enontekiön kuntalaiset kuin kaikki virranomaistajat Ympäristöministeriötä myöten.

Kesällä 2009 luontoselvitykset täydennettiin ja ne huomioon ottaen laadittu uusi kaavaluonnos pidettiin mielipiteiden ilmaisemista varten nähtävillä.

Saananjuuren asemakaavan sisältöön ovat vaikuttaneet erityisesti Kilpisjärven ja Saanan merkittävät maisema-arvot, kaavoitettavan alueen yksityiskohtaisesti tutkitut luontoarvot, porotalouden ja matkailun tarpeet. Merkittävä vastuu asemakaavan toteutuksen onnistumisesta jää alueen maanomistajille, jotka kaavoituksen ovat vireille saattaneet ja ovat aktiivisesti osallistuneet kaavaehdotuksen valmisteluun tavoitteenaan sama tavoite, joka Saananjuuren kaavoituksen kaikissa vaiheissa on noussut päällimmäiseksi; Saananjuuren alue on osa Suomen arvokkainta kansallismaisemaa, ja sitä on kehitettävä sen arvot huomioon ottaen.

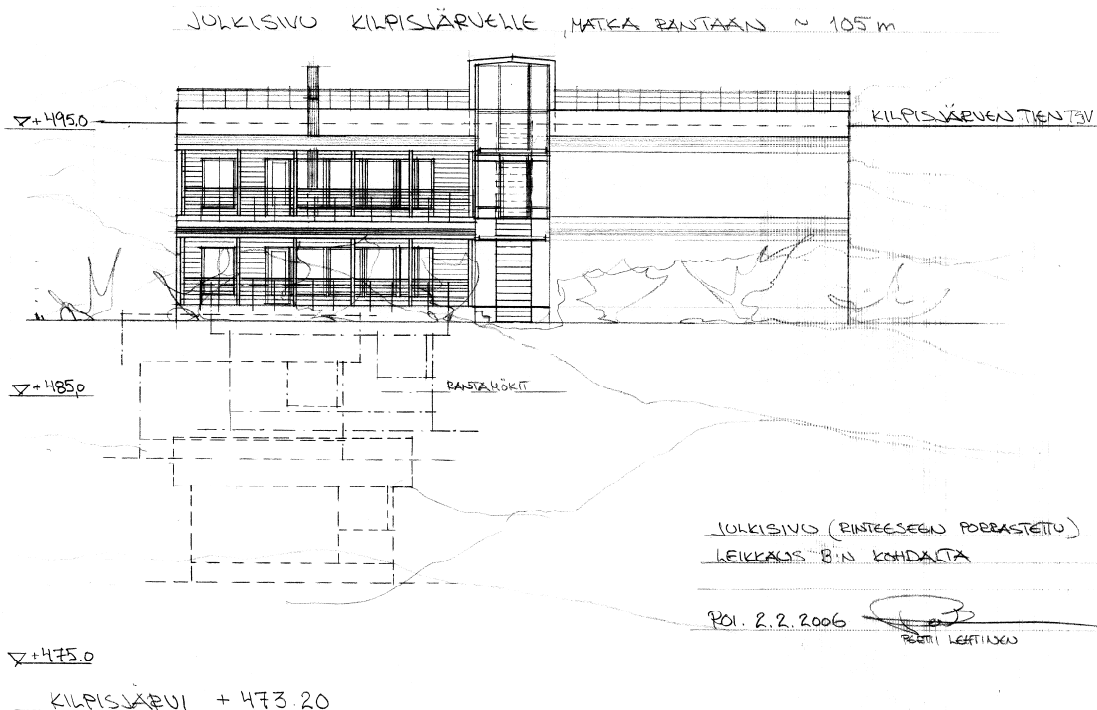
Saananjuuren maiseman arvoista ja maaston vaativuudesta johtuen asemakaavaehdotuksessa esitetyt ratkaisut on tutkittu hyvin huolella, jotta voidaan osoittaa niiden maisemaan ja muuhun ympäristöön sopiva toteuttamismahdollisuus.

Saananjuuren asemakaava-alueen tulevalle yleisilmeelle pääpiirteet on löydetty Saanan jyhkeästä ja karusta ympäristöstä. Tässä lähes puuttomassa ja mittasuhteiltaan kaikkeen rakentamiseen verrattuna jättimäisestä taustasta johtuen rakentaminen ei voi kohota huomiota herättäväksi, mutta ei se voi jäädä näkymättömänsikään. Saananjuuren arkkitehtoninen ilme tulee olemaan karun yksinkertainen, rakennukset eivät halua kiinnittää huomiota maisemassa. Rakennusten sisätilojen ja kulkuyhteyksien suunnitteluun on kiinnitetty jo suunnittelun alustavassa vaiheessa paljon huomiota; huonetiloissa asuvat, palvelutiloista nauttivat ja portaita ja käytäviä liikkuvat tuntevat olevansa Sannan sisällä, josta jokaisesta huoneesta ja käytävän päästä avautuu rikkoutumaton maisema Kilpisjärvelle.

LUONNOS 1:100 JULKISIVU
LEIKKAUS B ASUNNOT 2:SSÄ TASOSSA
POHJAPIIRIT 16.1.2006 ARKITEHTUURITOIMISTO PIRTTI LEHTINEN

kuva 25 Leikkaus valtatie alapuolisesta rakennuksesta. Valtatie alittava yhdystunneli, paikoitus tien tasossa osittain rakennusten päällä.

kuva 26 Julkisivu Kilpisjärvelle.

5.2 Asemakaavan rakenne

5.2.1 Mitoitus

Saananjuuren asemakaavalla osoitetaan yhteensä 37 200 k-m² rakennusoikeutta. rakennusoikeudesta valtaosa, 24 650 k-m² osoitetaan matkailupalveluille ja loma-asunnoille. Loma-asuntojenkin rakennusoikeus Saananjuuren alueella tulee olemaan suurelta osaltaan matkailupalvelukäytössä, kun loma-asunnot rakennetaan matkailupalvelujen yhteyteen sijoittuvina lomaosakkeina, jotka tavanomaisesti ovat myös matkailupalvelukäytössä.

Asuinrakentamiseen Saananjuuren alueelle osoitetaan vain kaksi uutta rakennuspaikkaa, alueella olevan yhden suuren rakennuspaikan lisäksi. Pysyviä asukkaita Saananjuuren asemakaavan alueelle sijoittuu siten n. kymmenen.

Kuten Saananjuuren asemakaavaehdotuksen perusteluissa on useaan kertaan todettu, kaava on laadittu tehokkaana olemassa olevaan rakennuskantaan ja liikennealueisiin liittyen, jotta kaavalla käytetään vain rakennettua ympäristöä, ei luonnontilaista aluetta tai virkistysaluetta.

Saananjuuren asemakaavan aluetehokkuusluvaksi muodostuu $ea=0,06$, mutta maa-alasta laskettuna $ea=0,07$.

5.2.2 Palvelut

Saananjuuren asemakaavan alueelle muodostuu 21 400 k-m² matkailupalvelujen rakennusoikeutta. Enontekiön kunnan maalle osoitetaan myös yksi lähipalvelujen kortteli, joka kuitenkin sijoittuneeseen matkailuun liittyvää liiketoimintaa. Lapin suurissa matkailukeskuksissa matkailupalvelujen työpaikkamitoituksena käytetään 17 työpaikkaa / 100 vuodepaikkaa. Saananjuuren alueelle on realistista olettaa syntyvän 500 vuodepaikka, työpaikkoja silti alle 50, kun osa matkailupalvelujenkin rakennusoikeudesta toteutunee lomaosaketyyppisenä.

Saananjuuren alueen palvelut rakentuvat alueella toimivan Kilpisjärven vanhimman yrityksen Kilpisjärven retkeilykeskuksen yhteyteen tai siihen tukeutuen. Kilpisjärven matkailupalvelujen tarve perustuu Kilpisjärvellä loma-asunnoissa ja majoitusliikkeissä asuvien pääasiassa norjalaisten lomailijoiden palvelemiseen, ohikulkevien matkailijoiden palvelemiseen ja Käsivarren virkistysalueilla hiihtävien, vaeltavien, kelkkailevien tai virkistyskalastavien palvelemiseen.

Merkittävin palvelujen tarvitsijaryhmä ovat norjalaiset loma-asukkaat. Norjalaisia asuu jo nykyisellään Saananjuuren alueella sesonkiaikana yli 200. Saananjuuren asemakaavan mukaisella mitoituksella asukkaita tulee olemaan noin tuhat. Saananjuuren asemakaavan mitoituksella näiden tuhannen asukkaan majoitus ja ravintolapalvelut sekä osa ohjelmapalveluista tulee sijoittumaan Saananjuuren alueelle. Saananjuuren alue on n. 5 km päässä Kilpisjärven uudesta keskuksesta, joten etäisyys on sopiva myös Kilpisjärven keskuksessa asuvien päivittäisretkien palvelupisteenä. Kilpisjärven kylän kahden keskuksen kehittäminen ei hajota palveluita vaan luo sopivalle etäisyydelle toisistaan toisiaan tukevat kakis palvelupistettä.

Päivittäistavarakauppaa Saananjuuren alueelle tuskin muodostuu, kun Kilpisjärven keskustassa on keskikokoisen kaupunginkin mittakaavassa suuri vähittäistavarakauppa, jonka pääasiallinen asiakaskunta on Norjan lähialueen kaupungeissa, ei Kilpisjärvellä.

5.3 Ympäristön laatua koskevien tavoitteiden saavuttaminen

5.31 Maisema

Saananjuuren asemakaava-alueen tulevalle yleisilmeelle pääpiirteet on löydetty Saanan jyhkeästä ja karusta ympäristöstä. Tässä lähes puuttomassa ja mittasuhteiltaan kaikkeen rakentamiseen verrattuna jättimäisestä taustasta johtuen rakentaminen ei voi kohota huomiota herättäväksi, mutta ei se voi jäädä näkymättömäksi. Saananjuuren arkkitehtoninen ilme tulee olemaan karun yksinkertainen, rakennukset eivät halua kiinnittää huomiota maisemassa.

Kilpisjärven retkeilykeskuksen leirintäalueen muotoilussa aiheutettu maisemavaurio määrätään asemakaavalla maisemoitavaksi.

Saanan arvokkaan maisema-alueen säilyminen turvataan osoittamalla rakentamiseen tulevat alueet valtatiehen rajoittuvaksi. Tavanomaisesti rakentaminen ohjataan kaavoilla riittävän etäälle liikennealueista, Saananjuurella sen erityisarvoista johtuen rakentaminen on koottu mahdollisimman tiiviisti kiinni valtatiehen.

Saananjuuren alueen käytössä ja rakentamisessa on tehty aikaisemmin maisemaa rikkovia virheitä, jotka tällä asemakaavalla korjataan niin hyvin kuin mahdollista. Kun asemakaava laaditaan monessa suhteessa tavanomaisesta poikkeavalle alueelle, kaavaan otettiin määräys sen ajantasaisuuden arvioimisesta kuuden vuoden kuluttua kaavan voimaantulosta. Näin mm. asemakaavassa esitetyt maisemavauriota hoitavien ratkaisujen toteutuminen tulee arvioitavaksi riittävän pian.

Alla maisema Kilpisjärveltä Saanalle, kun kaavan mukainen rakentaminen on toteutettu.

kuva 27

Yllä viistokuva Saananjuuren keskeisimmästä alueesta (korttelit 105 ja 106)

Alla asemakaavan mukainen rakentaminen sijoitettuna kuvaan ja leikkaus maisemoituna.

5.32 Luonnonympäristö

Saananjuuren alueen herkkä luonto on kaavaehdotuksessa säilytetty lähes koskemattomana, lähes kaikki rakentaminen on osoitettu nykyiseen rakennuskantaan liittyväksi tai uusia alueita rakentamiseen on osoitettu vain niille alueille, jossa luontoarvot antavat siihen mahdollisuuden.

Saananjuuren alueella kesällä 2009 tehtyjen sammalselvitysten tulokset on otettu kaavassa huomioon osoittamalla kaikki havaittuja esiintymiä sisältävät alueet merkinnällä sl, alueen osana, jolla sijaitsee luonnonsuojelulain mukainen suojelukohde. Alueen luonnontilaa ei saa muuttaa.

Pääasiassa em. alueet sijoittuvat retkeily- ja ulkoilualueelle, mutta niitä sijoittuu alueen erityisistä olosuhteista johtuen myös rakennettujen kortteleiden avo-ojiin. Näiden rakennettuun ympäristöön sijoittuvien esiintymien turvaamiseksi myös em. rakennetut avo-ojat tulee nykyisessä tilassaan, eli oja tulee pitää avo-ojina.

5.33 Rakennettu ympäristö

Saananjuuren asemakaavaehdotuksessa esitetyt ratkaisut on tutkittu hyvin perusteellisesti tavoitteena rakentamisen mahdollisimman hyvä mastoon sopeuttaminen.

Kun Saananjuuren alueella kaikki rakentaminen tulee väistämättä näkymään, arkkitehtuuri on valittu luonnon karut piirteet huomioon ottavaksi, yksinkertaiseksi ja konstailemattomaksi.

Kaavassa osoitetun rakentamisen sijoittuminen maaston muotoihin on tutkittu poikkileikkauksin.

Saananjuuren asemakaavoituksen johtavana tavoitteena kaikilla osallistahoilla on ollut ohjata asemakaavalla yhden valtakunnallisesti tunnetuimman maiseman rakentaminen niin, että rakentamisella ei huononnetta alueen maisema tai luontoarvoja. Tällä Saananjuuren asemakaavalla rakentaminen on tiivistetty valtatiehen rajoittuvaksi, jolloin rakentaminen tulee tiiviisti kiinni tiehen ja nykyiseen rakennuskantaan. Uusia alueita rakentamiselle valloitetaan mahdollisimman vähän.

Saananjuuren vanhassa rakennuskannassa on vähän viitteitä, joita voisi käyttää viitteinä rakentamisen ohjaamiselle. Niinpä Saananjuuren asemakaavoituksessa alueelle suositellaan aivan omaleimainen rakentamisen ilme, joka tähtää suoraviivaiseen konstailemattomaan rakentamistyyliin, jolloin luonnonmaisema säilyttää arvonsa.

Rakennusten sijoittelu kaava-alueen paikoin jyrkkäpiirteiseen maastoon tutkittiin asemakaavaehdotuksen valmistelussa tonttikohtaisesti. Kun alueen maanomistus oh harvan omistajan käsissä ja maanomistajat ovat olleet tiiviisti mukana kaavaehdotuksen valmistelussa, kaavoituksen yhteydessä tehdyillä ratkaisuilla on hyvät mahdollisuudet myös toteutua. Kaavamääräyksellä määrätään, että kaavan toteutumista ja ajantasaisuutta tarkastellaan jo kuuden vuoden kuluttua, jolloin voidaan arvioida, että tämän kaavoitustyön yhteydessä asetetut tavoitteet ovat toteutuneet siten kuin on tarkoitettu.

Museovirasto esitti viranomaisneuvottelussa 6.10.2006 alueet, merkintätavan ja määräyksen miten asemakaavoitettava-alueella mahdollisesti olevat toisen maailmansodan aikaiset korsujen, taisteluhautojen, yhdysteiden ja erilaisten tulasemien kiinteät jäännökset tulee ottaa huomioon asemakaavassa.

5.4 Aluevaraukset

5.41 Korttelialueet

Asuinrakennusten rakentamiseen Saananjuuren asemakaavassa osoitetaan 2,4590 ha korttelialuetta, jotka muodostavat kolme tonttia. kaksi tonteista on uusia tavanomaisia asuntotontteja, Kilpisjärven retkeilykeskuksen omistajan ja henkilökunnan asuinrakentamiseen tarkoitettuja.

Kilpisjärven ensimmäisen asukkaan Viikin tontti osoitetaan kokonaan asuinpientalon tontiksi, vaikka osalla tonttia on pitkään toiminut pieni asuntovaunujen leirintäalue. Asemakaavassa asuntovaunujen alue osoitetaan asuntovaunuille varatuksi AP-tontin osa-alueeksi.

Enontekiön kunnan omistama tontti ja vanhan Shellin huoltoaseman tontti on osoitettu **lähipalvelujen korttelialueeksi**, jota kaavalla muodostuu 0,784 ha, sille rakennusoikeutta yhteensä 2 550 k-m², tehokkuuden ollessa $e=0,3$. Kilpisjärven Saananjuuren alueella lähipalvelutkin liittyvät varmasti jotenkin matkailuun. Näihin lähipalvelujen alueiksi osoitettuihin kortteleihin sijoittunee kioskityyppisiä vähittäis- ja matkamuiستomyymälöitä, erikoistarvike myymälöitä ja ohjelmapalveluyrityksiä.

Saananjuuren alueelle on jo varhain sijoittunut myös yleisiksi palveluiksi laskettavia palveluita; rajavartiosta, metsäntutkimuslaitos, biologinen asema. Näiden valtion laitosten tarpeisiin kaavassa osoitetaan 5,0520 ha **yleisten rakennusten korttelialuetta**. Yleisten rakennusten kortteleihin osoitetaan yhteensä 8 500 k-m² rakennusoikeutta, jolla korttelitehokkuudeksi tulee $e=0,17$.

Loma- ja matkailualueita asemakaavalla muodostuu yhteensä 11,9740 ha. **Matkailupalvelujen korttelialuetta** asemakaavalla muodostuu 11,1640 ha, sille rakennusoikeutta 21 400 k-m². Matkailupalvelujen korttelialueesta 5,078 ha on osoitettu alueena, jolla matkailupalvelurakennuksiin saa sijoittaa myös loma-asuin huoneistoja. **Loma-asuntojen korttelialuetta** kaavalla muodostuu 0,81 ha, sille rakennusoikeutta 3 250 k-m², korttelitehokkuuden ollessa $e=0,21$.

Matkailupalvelujen korttelialueelle on samaan tapaan kuin edellä kuvattiin yhden vanhan omakotitalotontin kohdalla osoitettu osa-alue asuntovaunujen alueeksi. Tässä Saananjuuren asemakaavassa osa asuntovaunuille tarkoitettusta alueesta on osoitettu erityismerkinnällä ra-1 alueeksi, jolla asuntovaunuun saa kytkeä eteisteltan tai rakennetun eteistilan. Tämä norjalaisten suosima leiriytymismuoto oli yksi Saananjuuren asemakaavan valmistelun visaisimpia pulmia, joka ratkaistiin tässä asemakaavaehdotuksessa esitetyllä tavalla. Merkintää selitetään vielä tarkemmin myöhemmin kohdassa 5.7 Kaavamerkinnot ja – määräykset.

5.42 Muut alueet

Saananjuuren asemakaavan rakentamiselta vapaaksi jäävät alueet osoitetaan retkeily- ja ulkoilualueeksi, jota asemakaavalla muodostuu 24,8510 ha, lähes puolet asemakaavoitettavan alasta. Saananjuuren alueella VR-alueelle sijoittuu monia luonnon erityisarvoja, jotka kaavaan on osoitettu omina osa-alueinaan (s-1).

Saananjuuren maisema- ja luonnonarvoiltaan arvokkaalla alueella liikkuminen VR-alueella on ohjattu reiteille. Alueelle on muodostunut ja rakennetukin toimiva **vaellus- ja latureitistö** joka on osoitettu asemakaavaan.

Saananjuuren kaava-alueen halkova valtatie 21 on osoitettu 4,3280 ha:n **LT-alueeksi**. Kilpisjärven retkeilykeskuksen kehittämisen yleissuunnittelussa on varauduttu rakentamaan tässä asemakaavassa esitetyt valtatiehen rajoittuvat pysäköintialueet Kilpisjärven puolelle tiealueeseen kiinni osoitettujen rakennusten kattotasanteina. Saananjuuren asemakaavan valmistelussa on yhtenä vaihtoehtona tutkittu valtatie ylittävää kevyenliikenteen siltaa Kilpisjärven retkeilykeskuksen kohdalle. Kaavaehdotuksessa kuitenkin päädyttiin ratkaisuun, jossa jalankulku Retkeilykeskuksen vastaanotosta rannan puolelle tuleviin majoitusrakennuksiin järjestetään valtatie alituksena (leikkaukset). Kun kaava on tarkoituksella laadittu tiukasti valtatiehen tukeutuvana, kaavalla muodostuu vain 0,3940 ha **katualuetta**. Kilpisjärven risteilyveneiden satama sijoittuu Saananjuuren asemakaavan alueelle. satamalle on osoitettu 0,0750 ha:n **LV-alue**. Lv-alueeseen on osoitettu 200 k-m²:n rakennusoikeus matkailijoita palvelevalla paviljonkirakennukselle. LV-alueelle on osoitettu myös alueen osa, jolle saa sijoittaa polttoaineen jakelun.

Saananjuuren alueen vedenottamolle on kaavassa osoitettu 300 m²:n **erityisalue**.

5.5 Kaavan vaikutukset

5.51 Vaikutukset rakennettuun ympäristöön

Saananjuuren asemakaavalla kaavoitetaan vain kolme asuntotonttia, niistä kaksi uutta, joten kaavalla Saananjuuren asutuksen määrä voi nousta toiselle kymmenelle. Kun asukkaat tulevat olemaan alueen yrittäjiä tai työntekijöitä, asutuksen sijoittamisesta kaavaan ei aiheudu tarpeetonta liikennettä. Alueelle mahdollisesti sijoittuville lapsille koulumatkaksi muodostuu n. 4,5 km.

Saananjuuren alue on Kilpisjärven ensin rakennettu alue. Myöhemmin rakentaminen ja palvelut on asemakaavoituksellakin ohjaten suuremmassa määrin sijoittuneet Kilpisjärven uuteen keskukseen Kyläalueelle. Saananjuuren alueen kehittäminen korostaa Kilpisjärven kylän kaksinapaisuutta, mutta sitä pidetään vain hyvänä. Yhdyskuntataloudellisesti rakentaminen Saananjuuren alueelle ei ole sen kalliimpaa kuin rakentamisen keskittäminen Kyläalueellekaan, kun esim. jätevesien puhdistamo on alueiden puolivälissä. Saananjuuren alueen tiestö ja korttelien sijoittuminen valtatie varteen huomioon ottaen rakentaminen Saananjuuren alueelle on jopa halvempaa kuin Salmivaaran alueelle.

Kilpisjärven kylän pysyvästä asutuksesta pääosa sijoittuu Kilpisjärven koulun läheisyyteen, joten Saananjuuren alueen työntekijöille tulee n. 4,5 km työmatka, joka järjestyy ”kimppakyyteinä”.

Saananjuuren asemakaavan valmistelussa on kaavan mukaisen rakentamisen toteuttamista tarkasteltu leikkauksin ja havainnekuvoin. Alla (kuva 28)näkymä Kilpisjärveltä Saanalle nyt ja toisessa kuvassa (29) kun kaikki Saananjuuren asemakaavalla osoitettu rakentaminen on toteutettu kaavan mukaisena.

kuva 28

Yllä valokuva näkymästä kaavoitushetkellä, alla valokuvasovite kaavan mukaisesta rakentamisesta.

kuva 29

Yllä viistokuva Saananjuuren keskeisimmästä alueesta v. 2010 (korttelit 105 ja 106)

Alla asemakaavan mukainen rakentaminen sijoitettuna kuvaan ja leikkaus maisemoituna.

5.52 Vaikutukset luontoon, luonnonympäristöön ja maisemaan

Saananuuren asemakaavalla alueelle on osoitettu aluevaraukset niihin tarpeisiin, jotka alueen kehittämisen elinvoimaisena matkailupalvelukeskuksena on katsottu tarpeelliseksi. Kaavalla osoitetaan alueet ja rakennusoikeudet kaikille alueella oleville ja sinne tarpeelliseksi katsotuille toiminnoille. Kaavan valmistelussa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että aluevaraukset ja etenkin niille sijoittuva rakentaminen osoitetaan niin, että alueen merkittävät maisema- ja luonnonarvot turvataan. Kaavaehdotuksessa rakentamiseen osoitetaan alueita olemassa olevan rakentamisen yhteyteen ja kaikki rakentaminen sijoitetaan valtatiehen rajoittuviin kortteleihin. Rakentamistapa osoitetaan maaston muotoja noudattavaksi. Rakentaminen ohjataan yhtenäistä rakentamistapaa noudattavaksi, joka rakentamistapa ottaa huomioon karun luonnon ja maiseman.

Kaavaehdotuksen aluevaraukset on osoitettu niin, että kaavalla ei vaaranneta alueen luontoinventoinnissa huolellisesti tutkittuja luontoarvoja. Rakentamiselta vapaaksi jäävilläkin alueilla erityisarvoja sisältävät osa-alueet on osoitettu kaavaan ja liikkuminen ohjattu reiteillä niin, että arkoja alueita ei kuormiteta.

Saananjuuren asemakaavan aluevarauksissa, rakennuslaojen rajauksissa ja kerrosluvussa on otettu huomioon valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. Valtatien yläpuolella korttelialueita on osoitettu vain valtatiehen rajautuvina. Rakentaminen ohjataan kerrosluvuilla ja ohjeellisilla havainnekuvilla maaston muotoja noudattelevaksi. Edellisellä sivulla esitetystä valokuvasovitteesta voi havaita, että rakentaminen myötäilee hyvin maaston muotoja. Kaavan mukaisesti toteutettuna rakennukset rikkovat Saanan maisemaa vähemmän kuin alueella olevat vanhat rakennukset, puhumattakaan Kilpisjärven kyläalueen asemakaavassa osoitettua jopa nelikerroksista rakentamista.

Saananjuuren asemakaavan valmistelussa on tehty suuri määrä työtä sen selvittämiseen miten Kilpisjärven Retkeilykeskuksen asuntovaunualueen yläreunan leikkaus maisemoidaan mahdollisimman toteuttamisvarmalla ja maastoon ja maisemaan sopivalla tavalla.

kuvat 30

kuva 31

Asemakaavan valmistelussa tutkittiin yllä olevissa kuvissa näkyvän leikkauksen maisemoinnin eri vaihtoehtoja.

Enontekiön kunnanvaltuuston hyväksymässä asemakaavassa maisemavaurio määrätään korjattavaksi maisemoinnilla.

Natura-arvioinnin tarveharkinta:

Enontekiön Kilpisjärven Saananjuuren asemakaava rajoittuu Kilpisjärveen, joka kuuluu Natura-2000 verkostoon kuuluvaan Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue Natura-alueeseen. Natura-alue muodostuu Tornionjoen-Muonionjoen Suomen puoleisesta vesistöalueesta luukuun ottamatta Tengeliönjoen vesistöaluetta.

Alueen nimi: Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue

Alueen koodi: FI 130 1912, pinta-ala 32 000 ha.

Aluetyyppi: SCI

Luontotyyppi: Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit 100 %

Natura-alueen kuvauksessa mainitaan, että veden laadun suhteen Könkämäenon ja Muonionjoen yläosat ovat luonnontilaisia, hyvin vähän kuormitettuja vesistöjä. Könkämäeno on hyvin kirkasvetinen ja karu vesistö, joka kuuluu vesistöjen yleisen käyttökelpoisuusluokituksen mukaan luokkaan I eli erinomainen.

Kaava-alue kuuluu Enontekiön Vesihuolto Oy:n toiminta-alueeseen. Vesihuoltolain 9 §:n nojalla vesihuoltoyhtiöllä on velvollisuus huolehtia alueen vesihuollosta hdsykuntakehityksen mukaisesti. Kaikki rakennukset liitetään viemäriin. Saananjuuren asemakaava-alueen jätevedet johdetaan Kilpisjärven jätevesien puhdistamoon. Kaavalla ei osoiteta uusia tieyhteyksiä rantaan eikä muutenkaan Kilpisjärven veden laatua vaarantavaa käyttöä, joten asemakaavalla ei heikennetä Kilpisjärven veden laatua eikä muutenkaan vaaranna Natura-alueen luontoarvoja eikä luontodirektiivin liitteen lajien (saukko, harjus, merilohi, meritaimen, nahkiainen, siika, kelluskeiholehti vesisara) elinolosuhteita.

Saananjuuren asemakaava sijoittuu Saanan luonnonsuojelualue Natura-alueen välittömään läheisyyteen, maastossa suojelualueen alapuolelle.

Natura-alue muodostuu Saanan luonnonsuojelualueesta (ESA), joka on perustettu luonnonsuojelulain mukaiseksi erityiseksi suojelualueeksi ja Saanan lehdoista (LHA), joka on perustettu luonnonsuojelulain mukaiseksi lehtojensuojelualueeksi.

Alueen nimi: Saanan luonnonsuojelualue

Alueen koodi: FI 130 0112, pinta-ala 240 ha.

Aluetyyppi: SCI

Luontotyypit:	Alpiiniset ja boreaaliset tunturikankaat	40 %
	Subarktiset Salix-pensaikot	2 %
	Vuorten kvartsipitoiset vyörysoraikot ja lohkariekit lumirajalla	18 %
	Kasvipeitteiset kalkkikalliot	5 %
	Boreaaliset lehdot	30 %

Saananjuuren asemakaavan valmistelussa on kiinnitetty erityistä huomiota jyrkän Saananrinteen vyörymisominaisuuksien selvittämiseen niin, että kaavalla ei osoiteta sellaista käyttöä eikä sellaisia ratkaisuja jotka vaarantaisivat läheisen vyörysoraikko luontotyyppin luonnontilaisena säilymisen tai luontaista kehittymistä.

Asemakaavaehdotuksessa Saanan luonnonsuojelualueen puolelle valtatie on osoitettu vain valtatiehen rajoittuvia kortteleita, joiden toteuttaminen ei muuta luonnonsuojelualueen eikä sen alapuoleistakaan maastoa eikä vaaranna Natura-aluevarauksen perusteissa mainittuja luontodirektiivin liitteen lajeja (ahma, patahietaorvokki, tundrasara, lapinpahtasammal) eikä lintudirektiivin liitteen lajeja (ampuhaukka, sinirinta, sepelrastas, piekana, pulmunen, kivitasku) eikä aluevarauksen perusteissa kohdassa muu lajisto mainittuja lajejakaan.

Saananjuuren asemakaavan valmisteluun on Seitap Oy:n alikonsulttina osallistunut maaperä ja vesihuollon asiantuntijoina Lapin Yhdyskuntatekniikka Ky / insinööri Teemu Pääkkö. Alueen maaperätutkimuksissa Pääkkö on käyttänyt apunaan Pohjois-Suomen Betoni ja Maalaboratorio Oy:tä jonka kairausdiagrammit ovat asemakaavan selostuksen liitteenä.

Asemakaavan valmistelun yhteydessä Pääkkö on todennut, että asemakaavoitettavan alueen pintavedet on jo vanhastaan johdettu hallitusti kolmen valtatie alituksen kautta Kilpisjärveen. Kaavan vaikutuksia lieventämään Pääkkö laati Saananjuuren alueen pintavesien nykyistä ja tulevaa ohjaamista esittävän karttaliitteen, joka on seuraavana sivuna (sivu 44).

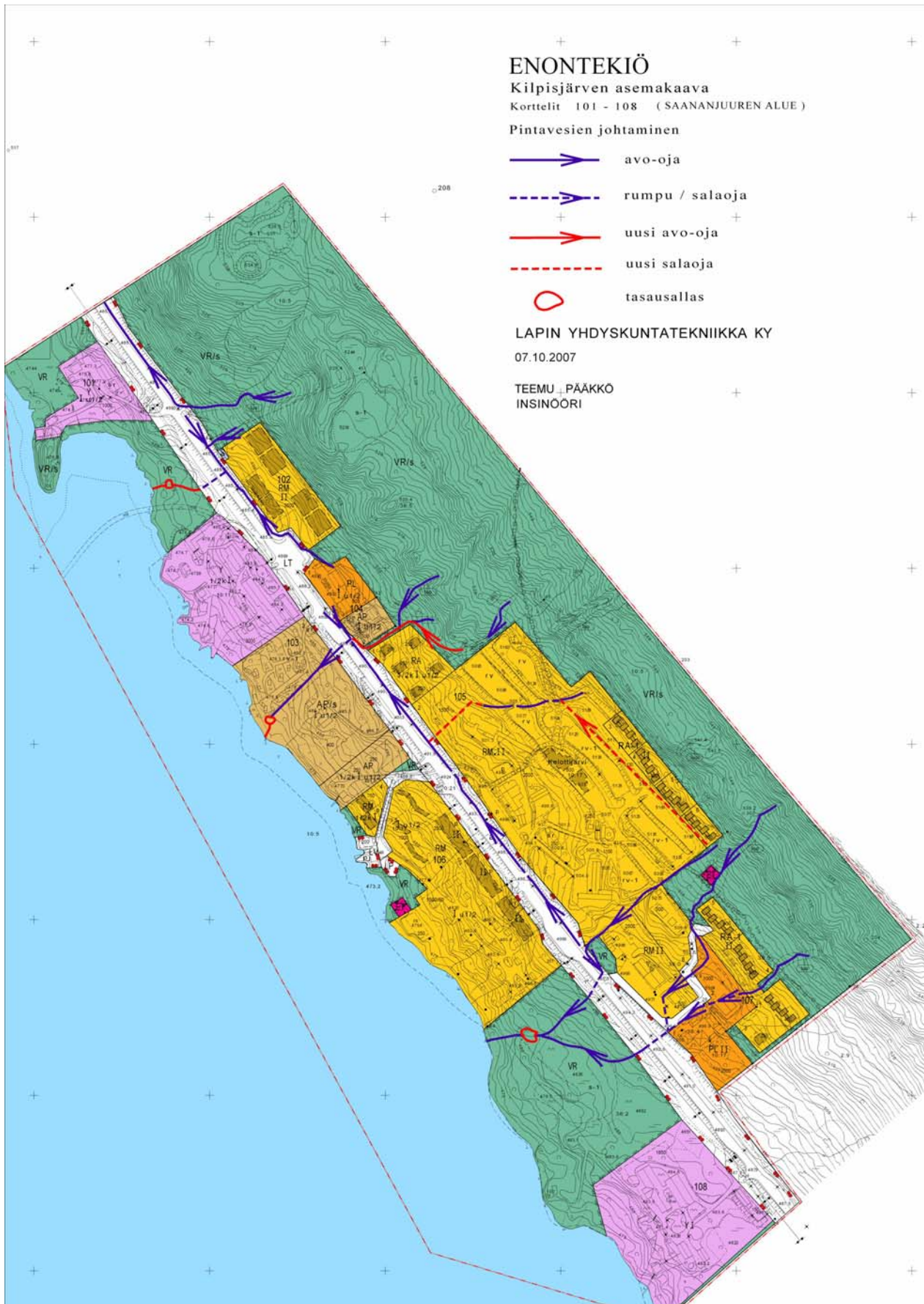
Tämän hetkessä tilanteessa Saananjuuren kaava-alueen maantien yläpuoliset pintavedet johdetaan Tiehallinnon tien rakentamisen yhteydessä toteuttaman ojaston ja rumpujen ohjaamana kolmesta kohdasta Kilpisjärveen. Ratkaisu on hyvin toimiva ja samalla hyvin hallittavissa. Tähän mennessä pintavesien ei ole todettu kuormittavan Kilpisjärveä.

Karttaliitteessä esitetään miten alueen pintavesien ohjausta tullaan asemakaavan toteuduttua täydentämään. Pintavedet kaava-alueen tien yläpuoliselta alueelta ohjataan olemassa olevien rumpujen kautta tien ali edelleen Kilpisjärveen samoista pisteistä, joista vesi nytkin purkautuu järveen. Pintavesien laatua ja mahdollista vaikutusta Kilpisjärveen voidaan seurata näissä kolmessa pisteessä.

Jos pintavesien laadussa havaitaan ongelmia tai niiden nähdään aiheuttavan muutoksia Kilpisjärven veden laatuun, purkuojiin voidaan rakentaa liitekartassa esitetyt kolme tasausallasta. Tasausaltaissa veden laatua voidaan tarkkailla hyvin ohjelmoidusti. Jos tasausaltaista järveen purkautuvan veden laadussa havaitaan ongelmia, veden laatua voidaan tasausaltaissa myös parantaa.

Saananjuuren alueella asemakaavan laatimisen yhteydessä tehdyt maaperäselvitykset ja alueen mastossa tehdyt havainnot huomioon ottaen ei ole oletettavaa, että veden laatu tasausaltaiden jälkeen voisi kuormittaa Kilpisjärveä enempää kuin pintavesien johtuminen luonnontilaiselta alueelta järveen.

Saananjuuren asemakaavan Kilpisjärven ja valtatie välisellä alueella muodostuvat pintavedet ovat niin vähäisiä, että niiden johtaminen Kilpisjärveen tapahtuu ilman erityistä ojastoa välittömänä valumana. Tarvittaessa näidenkin vesien johtaminen järveen voidaan ohjata alueelle pienten tasausaltaiden kautta.

Luonnonsuojelulain määräykset

Luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n säännökset merkitsevät sitä, että hankkeet tai suunnitelmat eivät saa yksistään eivätkä yhdessä merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue on sisällytetty Natura 2000-verkostoon. Vaikutuksia arvioitaessa tulee arvioida paitsi Natura-alueelle kohdistuvat toiminnot myös sellaiset alueen ulkopuolelle sijoittuvat hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat Natura-alueelle. Toisaalta alueen sisällekin voi kohdistua luontoa muuttavia toimintoja, mikäli ne eivät merkittävästi heikennä Natura-alueen suojeluperusteita.

Natura-arvioinnin tarveharkinta

Natura-arvioinnin tarvehankinnan tekee hankkeesta tai suunnitelmasta vastaava. Natura-arvioinnin tarpeellisuudesta päättää kuitenkin lupaviranomainen tai hankkeen hyväksyjätaho. Tarveharkinta käsittää viisi osa-aluetta:

- 1) hankkeen tai suunnitelman kuvaus
- 2) Natura-alueen ja siihen kohdistuvien vaikutusten kuvaus
- 3) vaikutusten merkittävyyden arviointi
- 4) lieventävien toimenpiteiden ja vaihtoehtojen sekä yhteisvaikutusten tarkastelu
- 5) johtopäätökset ja arvio vaikutuksista.

Tarveharkinnan johtopäätös voi olla:

- 1) Ei heikennä Natura-arvoja, Natura-arviointia ei tarvita
- 2 a) Heikentää. Natura-arviointi tehtävä
- 2 b) Vaikutusten ilmeneminen epävarma. Natura-arviointi tehtävä.

Natura-arviointivelvollisuus

Yhteenvetona voidaan todeta, että Natura-arviointivelvollisuus syntyy, jos hankkeen tai suunnitelman vaikutukset:

- kohdistuvat Natura-alueen suojelun perusteena oleviin luontoarvoihin
- ovat luonteeltaan heikentäviä
- laadultaan merkittäviä ja
- ennalta arvioiden todennäköisiä.

Lähtökohdat Natura-arvioinnille

Luontotyyppi heikentyy, jos:

- pinta-ala supistuu, tai
- ekosysteemin rakenne ja toimivuus huonontuvat

Lajin elinympäristö heikentyy, tai laji häiriintyy, jos:

- elinympäristön ala supistuu, tai
- laji ei ole enää alueella elinkelpoinen

Vaikutusten merkittävyys

- merkittävyyteen vaikuttaa muutosten laaja-alaisuus
- suhteutettava kuitenkin alueen kokoon sekä sen luontoarvojen merkittävyyteen ja sijoittumiseen
- ratkaisevaa ei ole hankkeen vaikutusten laajuus vaan niiden laatu, ts. vaikutuksen merkittävyys suojeltavien luontoarvojen kannalta
- pienikin muutos voi olla merkittävä, toisaalta laaja-alaisetkin muutokset voivat olla merkityksettömiä.

Natura-arvioinnin tarveharkinta

Hankkeen kuvaus:

Hanke on asemakaavan laatiminen Enontekiön kunnan Kilpisjärven Saananjuuren alueelle. Kaava laaditaan alueelle, jolla rakentaminen on edennyt määrältään mittaan, jolloin kunnan on MRL 51 §:n perustuen laadittava alueelle asemakaava. Asemakaavan laatimisen välttämättömyys on osoitettu mm. sillä, että alueelle toimivat yritykset eivät saa lupaa uudisrakentamiseen, mitä yritysten ja siten myös Enontekiön kunnan kehitys vaatii.

Asemakaavan valmistelu, sen kuvaus ja vaikutusten arviointi käyvät ilmi tämän kaavaselostuksen sivuilta.

Asemakaavoitettavan alueen nykytila ilmenee kaavaselostuksen luonto- ja rakennetun ympäristön selvityksistä (sivut 8-20).

Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue, FI 130 1912 kohdistuvien vaikutusten kuvaus:

Kaavoitettavaan alueeseen ei sisälly Natura-aluetta. Kaava-alue rajoittuu Kilpisjärveen, siten Natura-alueeseen; Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue, FI 130 1912. Aluekuvaus tämän asemakaavaselostuksen sivulla 44.

Edellä kohdassa 8.2.1 on esitetty Saananjuuren alueen pintavesien johtamisen nykytilanne ja asemakaavan mukaisen rakentamisen johdosta tehtävät täydennystoimenpiteet.

Vaikutusten merkittävyyden arviointi:

Pintavesi selvityksen mukaan asemakaavasta johtuvat vaikutukset Kilpisjärveen johdettavien pintavesien määrään tai laatuun eivät ole merkittäviä, tuskin havaittavia. Kalkkipitoisen kiviaineksen erodoituminen on epätodennäköistä. Kilpisjärveen johtuvien pintavesien laatua voidaan seurata, mahdollisia muutoksia havaittaessa kohdassa 8.21 esitetyillä toimenpiteillä voidaan turvata, että kaavan mukainen rakentaminen ei vahingoita vesistöä.

Matkailukeskuksen kasvaessa kävijämäärät lisääntyvät, sehän on elinkeinon kehittämisen tarkoituskin. Kävijämäärien ja sen vaikutusten arvioinnin mukaan Saananjuuren asemakaavan vaikutus kävijämääriin on merkittävä, mutta kävijämäärän vaikutus Natura-alueen luontoarvoihin ei ole merkittävä.

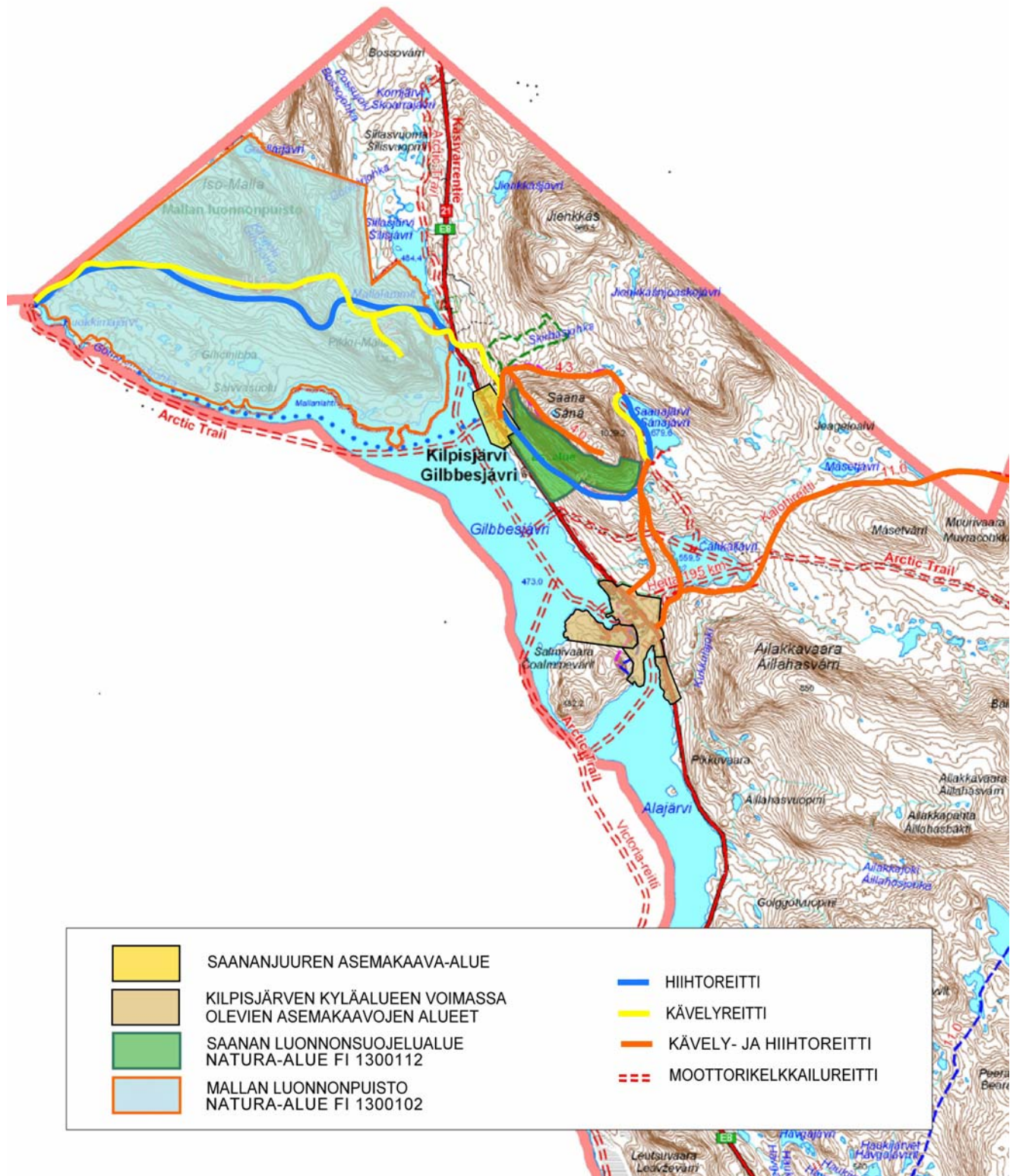
Saananjuuren asemakaavalla Natura-alueen pinta-ala ei supistu eikä ekosysteemin rakenne tai toimivuus huononnu. Yksikään luontodirektiivin lajeista; saukko, harjus, merilohi, meritaimen, nahkiainen, siika tai kelluskeiholehti vesisara eivät menetä asemakaavan johdosta elinkelpoisuuttaan Natura-alueella.

Saanan luonnonsuojelualueeseen, FI 130 0112 kohdistuvien vaikutusten kuvaus:

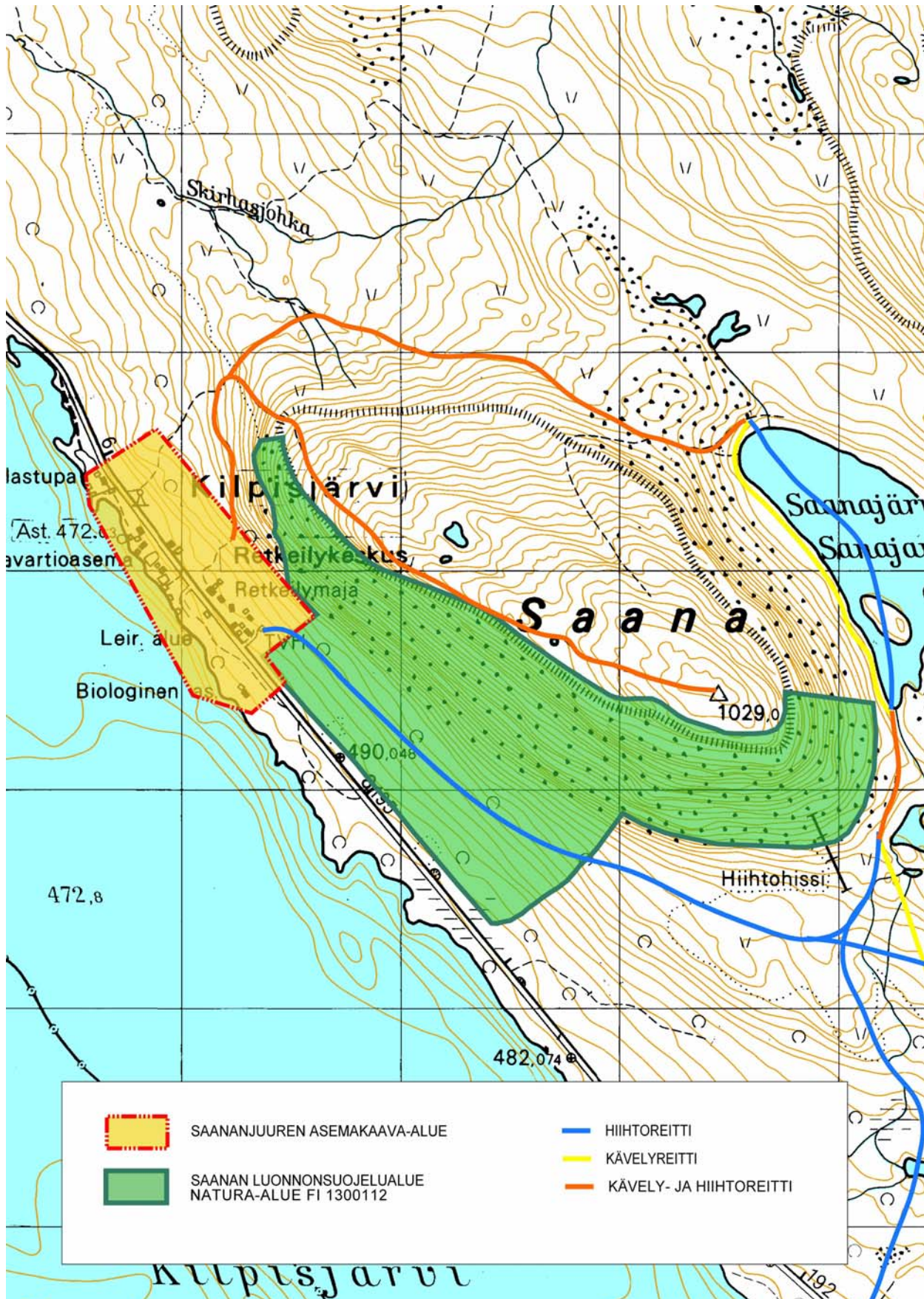
Saanajuuren asemakaava sijoittuu Natura-alueen ulkopuolelle siten, että kaavan vaikutuksen on katsottava ulottuvan em. Natura-alueelle.

Saanan luonnonsuojelualueeseen, FI 130 0112, kohdistuvien välillisten vaikutusten osalta oikaisukehotuksessa edellytetään selvitettäväksi kävijämäärien lisääntyminen ja sen vaikutukset Natura-alueelle. Kävijämäärien lisääntyminen ja sen vaikutukset on arvioitu edellä kohdassa 8.2.2.

Seuraavina kahtena sivuna (sivut 48 ja 49) olevissa karttaliitteissä on esitetty Saanan ja Mallan alueen reitistö. Kaikki Saananjuuren asemakaavan alueelta lähtevät reitit ovat hyvin vanhoja ja runsaasti käytettyjä reittejä. Kesäkäyttöiset reitit suuntatuvat niin, että yksikään niistä ei kulje Saanan suojelualueen läpi. Suojelualueen läpi kulkee perinteine kohti Haltia johtava hiihtolatu. Saanan suojelualueen läpi kulkevalla osalla reitti kulkee erittäin tiheässä tunturikoivikossa, topografialtaan niin vaihtelevassa maastossa, että hiihtäjät eivät suojelualueen osalla suuntaudu pois reitiltä edes hankikeleillä. Hiihtoladun pohjaa käytetään vähäisessä määrin myös kesäreittinä, mutta maaston huonosta kulkukelpoisuudesta johtuen kulkijat pysyvät hyvin reitillä, vaikeakulkuiseen tiheään tunturikoivikkoon kulkijat eivät suuntaudu.

Saananjuurelta lähtevät reitit 1:20 000 kartalla

Saananjuuren asemakaavan tuoma maastossa liikkujien määrä ohjautuu reiteille niin, että Saanan luonnonsuojelualueen lajit; ampuhaukka, sinirinta, sepelrastas, piekana, pulmunen tai kivitasku eivät menetä elinkelpoisuuttaan. Ampuhaukan ja piekanan elinolosuhteita mahdollinen kävijämäärien lisääntyminen reittien ulkopuolella heikentää, mutta Saananjuuren asemakaavan johdosta tapahtuva lisäys ei heikennä merkittävästi.

Saanan luonnonsuojelualue on rauhoitetun tundrasinisiiven (*Agriades glandon ssp. aquilo*) tärkein esiintymisalue Suomessa. Seuraavassa on lainaus julkaisun Suomen ympäristö 510 (Juha Pöyry) arvioinnista tundrasinisiiven elinympäristöistä.

***Agriades glandon ssp. aquilo* (Boisduval, 1832)**

– tundrasinisiipi, högnordisk blåvinge

Uhanalaisuusluokka 2000: EN

Rauhoitettu

Luonnehdinta ja biologia

Tundrasinisiipi on pieni sinisiipisten ryhmään kuuluva päiväperhonen, jonka etusiipien kärkiväli on 22–25 mm. Koiras on siipien yläpinnalta sinisenharmahtava ja naaras ruskeanharmahtava. Tundrasinisiiven esiintymisalueella ja –paikoilla ei Suomessa elä muita sinisiipilajeja, joten lajin määrittäminen on varsin helppoa.

Tundrasinisiiven kaikki tunnetut esiintymispaikat Suomessa ovat jyrkähkijä ja kivisiä tunturirinteitä, joilla on voimakas kalkkivaikutus. Esiintymät sijaitsevat Kölin vuoriston kaledonisten kivilajien reunavyöhykkeessä, jossa on erityisen paljon kalkkikivipaljastumia. Norjassa laji esiintyy myös jäätikköjokien synnyttämällä hietikoilla ja somerikoissa. Tundrasinisiipi lentää heinäkuussa. Toukan ravintokasveiksi on Norjassa äskettäin todettu sinirikko (*Saxifraga oppositifolia*) ja kultarikko (*S. aizoides*), joita kasvaa myös lajin tunnetuilla esiintymispaikoilla Suomessa. Kirjallisuudessa aiemmin mainittu tieto tunturikurjenherneestä (*Astragalus alpinus*) toukan ravintokasvina on ilmeisesti virheellinen. Luultavasti keskenkasvuinen toukka talvehtii.

Levinneisyys ja kannan kehitys

Tundrasinisiiven pohjoinen alalaji (ssp. *aquilo*) on levinneisyydeltään sirkumpolaarinen, ja esiintyy Pohjois-Fennoskandiasta Venäjän pohjoisten osien yli aina Pohjois-Amerikan pohjoisosiin, etelässä Kalliovuorille ja idässä Grönlantiin saakka.

Pohjois-Euroopassa tundrasinisiipeä esiintyy suppeahkolla alueella Kölivuoristossa ja Kuolan niemimaalla. Nimimuoto (ssp. *glandon*) esiintyy Alpeilla ja Pyreneillä. Suomesta tunnetaan kolme tundrasinisiiven esiintymispaikkaa: Saana, Malla ja Pumbovarri. Näistä Saanan esiintymispaikkaa on seurattu ainakin 1930-luvulta asti. Pumbovarrilla tundrasinisiipi on havaittu muutamia kertoja, viimeksi

vuonna 1999, mutta pitkän etäisyyden vuoksi esiintymää on seurattu vain satunnaisesti. Mallalla tehtiin kesällä 1998 havainto, joka viittaa paikalliseen populaatioon. Kolmen esiintymispaikan lisäksi tunnetaan havainto yhdestä yksilöstä Utsjoelta Karigasniemen Ailigas-tunturilta vuodelta 1977. Pitkään seuratussa Saanan esiintymän runsaudessa ei ole havaittu muutoksia, vaikka lajia on talletettu varsinkin 1970–80 -luvulla runsaasti kokoelmiin. Myöskään 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun ajan kestänyt porojen ylilaidunnustilanne Käsivarren tuntureilla ei näyttänyt vaikuttavan Saanan esiintymän kokoon. Vuosien välinen vaihtelu havaintojen määrässä on sääolojen vuoksi ollut jatkuvasti suurta.

Suojelutaso

Tundrasinisiiven esiintymä Mallalla sijaitsee luonnonpuistossa, Saanan esiintymisalueelle perustettiin luonnonsuojelualue vuonna 1988 ja Pumbovarrin esiintymispaikka sijaitsee Käsivarren erämaa-alueella. Kaikki kolme tunnettua esiintymispaikkaa sijaitsevat Natura-alueilla, joten ehdotus on kattava lajin suojelun kannalta Suomessa. Myös mahdolliset vielä tuntemattomat esiintymispaikat löytynevät Käsivarren erämaan alueelta. Utsjoen yksittäishavainnon paikka rajautuu Paistunturin erämaa-alueen ulkopuolelle. Hyvin suppeiden esiintymisalueiden ja sopivan elinympäristön vähäisen määrän ohella tundrasinisiiven ainoaksi uhkatekijäksi voidaan ajatella porojen aiheuttamaa ylilaidunnusta. Kuitenkaan paha porojen ylilaidunnustilanne 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa ei näyttänyt vaikuttavan Saanan populaation kokoon. Tundrasinisiipi on rauhoitettu luonnonsuojeluasetuksessa.

Koska tundrasinisiiven kaikki tunnetut nykyesiintymät on jo suojeltu erilaisin perustein ja sisältyvät Suomen Natura 2000 -ehdotukseen, tulee lajin suojelutason säilyminen suotuisana riippumaan jatkossa porojen määrän sääntelystä Käsivarren Lapin alueella siten, että pahoja ylilaidunnustilanteita ei pääse syntymään.

Kuten edellä olevasta voidaan todeta, tundrasinisiipi on jyrkänteiden laji, siksi Saanan Luonnonsuojelualekin on rajattu jyrkänteeseen, Saanan laki ei kuulu suojelualueeseen. Saanajuuren asemakaavan alueella tundrasinisiipi ei esiinny.

Saanajuuren asemakaava-alueelta lähtevistä reiteistä jo olemassa oleva hiihtolatu kulkee Saanan luonnonsuojelualueen läpi. Kaikki kesäkäyttöön tarkoitetut reitit on ohjattu luonnonsuojelualueen ja siten myös tundrasinisiiven esiintymisalueen ulkopuolelle. Hiihtoreitti kulkee maastossa niin tiheässä tunturikoivikossa, että hiihtäjät eivät suuntaudu pois reitiltä. Saananjuuren asemakaavan välittömät tai välillisetkään vaikutukset eivät aiheuta uhkaa tundrasinisiivelle.

Mallan luonnonpuistoon, FI 1300102 kohdistuvien vaikutusten kuvaus:

Saananjuuren asemakaavan vaikutusta Mallan luonnonpuistoon on arvioitu mm. viranomaisneuvotteluissa asemakaavaa valmisteltaessa. Mallan luonnonpuiston luonne tutkimusalueena huomioon ottaen valmistelun aikana on todettu, että Saanajuuren asemakaavalla ei ole vaikutusta Mallan luonnonpuiston natura-arvoihin.

Edellä sivulla 48 olevasta kartasta ilmenevät Saanan suunnasta Mallan luonnonpuiston läpi ohjatut reitit. Alueen läpi kulkevat kävelyreitti ja hiihtoreitti ovat hyvin vanhoja reittejä, hyvin merkittyjä ja reittien käytösäännöissä painotetaan reitillä pysymisen tärkeyttä.

Mahdollisia vaikutuksia lieventävät toimenpiteet

Saananjuuren asemakaavan vaikutukset Natura-alueisiin eivät ole merkittäviä. Pintavesien osalta selvitys osoittaa, että Saananjuuren asemakaava-alueen pintavedet ovat erityisen hyvin hallittavissa ja pahimmassa mahdollisessakin tapauksessa Kilpisjärveen johtuvien pintavesien laatu pystytään sivulla 44 esitetyllä ratkaisulla pitämään hyvänä.

Kävijämäärien kasvun vaikutus Saanan luonnonsuojelualueeseen ja siellä esiintyviin direktiivilajeihin ei myöskään ole merkittävä. Enontekiön kunta ja Kilpisjärven matkailuelinkeinon harjoittajat toivovat luontomatkailun kävijämäärien kasvavan ja luontomatkailun kehittyvän hallitusti. Kävijämäärän kasvun vaikutusta Natura-alueeseen lievennetään reittien hyvillä rakenteilla ja rakenteiden hyvällä hoidolla. Enontekiön kunta ja suojelualueita hallinnoiva Metsähallitus kiinnittävät huomiota siihen, Käsivarren alueen reitit ovat hyväkuntoisia, jolloin liikkujat pysyvät reiteillä. Kunta ja Metsähallitus ovat vuosina 2009 – 2011 yhteisellä Kilpisjärvi 2020 kehittämissuunnitelmalla ohjanneet alueen kehittämistä niin, että matkailijat pysyvät reiteillä ja reitit sijoittuvat niin, että luontoarvoja ei vaaranneta. Lähi vuosina Enontekiön kunta tulee laatimaan Käsivarren alueelle yleiskaavan, jonka laatimisen yhteydessä raittien kehittämistä suunnitellaan kokonaisvaltaisesti ja reitit osoitetaan oikeusvaikutteisella kaavalla.

Johtopäätökset ja arvio vaikutuksista

Johtopäätös: Saananjuuren asemakaava ei heikennä Natura-arvoja, Natura-arviointia ei tarvita.

Asemakaavan vaikutukset alueittain ja lajeittain:

Tornion-Muonionjoen vesialue FI 130 1912, ei vaikutusta vesistöön.

Lajit: saukko; ei esiinny kaava-alueella, kaavalla ei vaikutusta
harjus, merilohi, meritaimen, nahkiainen, siika kelluskeiholehti vesisara;
kaavalla ei vaikutusta veden laatuun, ei vaikutusta em. lajeille

Saanan luonnonsuojelualue FI 130 0112, pinta-ala ei supistu, ei välitöntä vaikutusta. Kävijämäärän kasvusta aiheutuva välillinen vaikutus ei merkittävä. Kun lieventävät toimenpiteet (reittien kunto ja ylläpito) hoidetaan, asemakaava ei heikennä lainkaan Natura-arvoja. Päinvastoin parantaa Natura-alueen käyttöä luontomatkailu alueena.

Lajit: ahma; ei esiinny kaava-alueella, kaavalla ei vaikutusta
patahieteorvokki, tundrasara, lapinpahtasammal; kun esiintymät otetaan huomioon reittien suunnittelussa, kaavasta ei välittömiäkään vaikutuksia lajeille
ampuhaukka, piekana; reittien suunnittelulla turvataan elinolosuhteet, kaava ei merkittävästi heikennä lajin elinolosuhteita
sinirinta, sepelrastas, pulmunen, kivitasku; asemakaavalla ei vaikutusta lajien elinolosuhteisiin

Vaikka edellä kuvattu Natura-arvioinnin tarveharkinta johti johtopäätökseen, että Natura-arviointia ei tarvita, Enontekiön kunta päätti Saananjuuren asemakaavoitusta uudelleen vireille pantaessa, että kaavoituksesta tehdään Natura-arviointi.

Natura-arvioinnin teki Lapin Vesitutkimus Oy / FM Sami Hamari ja FM Miia Savolainen
Kilpisjärven kaavoituksen Natura-arviointi Saananjuuren asemakaava-alue 3.3.2010:

TIIVISTELMÄ NATURA-ARVIOINNISTA

(Natura-arvioinnin raportti kokonaisuudessaan erillisenä)

Tässä arvioinnissa on tarkasteltu Enontekiön kunnan käynnistämän Kilpisjärven kortteleiden 101-108 asemakaavoituksen vaikutuksia ympäristössä sijaitseviin Natura-alueisiin: Saanan luonnonsuojelualueeseen, Mallaan, Tornion-Muonionjoen vesistöalueeseen sekä Ruotsin puolella sijaitsevaan Pältsaan. Vaikutuksia on arvioitu Natura-alueiden suojelun perusteena oleviin luontotyyppeihin ja luontodirektiivin liitteen II lajeihin. Lisäksi vaikutuksia on arvioitu yleisemmällä tasolla alueisiin kokonaisuutena.

Arvioinnin keskeisiä epävarmuustekijöitä ovat kaavoituksen synnyttämien moninaisten vaikutusten ja niiden seurausten vaikea ennustettavuus sekä Saanan ja Mallaan suojelualueiden uhanalaislajistoa koskevan tiedon hajanaisuus.

Arvioinnin keskeisiä epävarmuustekijöitä ovat kaavoituksen synnyttämien moninaisten vaikutusten ja niiden seurausten vaikea ennustettavuus sekä Saanan ja Mallaan suojelualueiden uhanalaislajistoa koskevan tiedon hajanaisuus.

Kaava-alue on laajuudeltaan 65,5 ha, josta noin 50 ha on maa-aluetta ja noin 15,5 ha Kilpisjärven vesialuetta. Alue käsittää Kilpisjärven rantaa noin 1,5 km. Alue sijoittuu siten osittain Tornion-Muonionjoen vesistöalueelle ja Saanan luonnonsuojelualueen välittömään läheisyyteen. Lyhin etäisyys kaava-alueelta Mallan Natura-alueelle on noin 600 m ja Ruotsin puolen Pältsan Natura-alueeseen noin 3,2 km.

Kaavoituksen vaikutukset syntyvät pääasiassa alueelle tulevan kasvavan matkailijamäärän seurauksena. Keskeisiä Natura-alueille ulottuvia vaikutuksia ovat kasvillisuuteen ja myös maaperään kohdistuva tallaushaavojen ja kulutusvaikutus, eläimistöön kohdistuvat meluhäiriöt ja muu häirintä sekä lisääntyvän jätevesikuormituksen vaikutukset Kilpisjärveen. Keskeinen häiriötä aiheuttava tekijä on moottorikelkkamelu. Vaikutukset kohdistuvat pääosin niille alueille, joihin vaikutukset nykyäänkin kohdistuvat.

Kaavoituksen seurauksena tallaushaavojen ja kulutusvaikutukset Saanan alueen suojelun perusteena oleviin luontotyyppeihin ovat pienen vaikutusalueen vuoksi keskimäärin varsin vähäisiä. Pinta-alan suhteutettuna suurimmat vaikutukset syntyvät alueen laajimpiin luontotyyppikokonaisuuksiin: boreaalisiin lehtoihin ja tunturikoivikoihin sekä pienialaisempina esiintyviin lettoihin, lähteisiin ja lähdesoihin sekä karuihin tunturiniittyihin. Näistä suurimmat vaikutukset vastaavat laskennallisesti arvioiden noin 0,8 % yksittäisen luontotyyppin pinta-alasta Natura-alueella ja noin 0,3 % koko Natura-alueesta.

Kaavoituksen vaikutukset alueen suojelun perusteena oleviin eliölajeihin voivat olla edellä kuvattuja vaikutuksia voimakkaampia, koska alueella on runsaasti esiintymiltään ja yksilömääriltään harvalukuisten kasvi- ja eläinlajien esiintymiä. Kokonaisuutena tarkastellen vaikutusten arvioidaan kohdistuvan voimakkaimmin juuri Saanan alueen lajeihin, sillä kaavoitus lisää vähäisessä määrin riskiä sille, että vähälukuiset tai vain yhden tai yksittäisiä esiintymiä käsittävät lajit altistuvat helpommin tällaisia lajeja uhkaaville satunnaistekijöille. Kaavoituksen synnyttämät vaikutukset eivät kuitenkaan heikennä merkittävästi Saanan Natura-alueen suojelun perusteena olevia lajeja, luontotyyppejä tai aluetta kokonaisuutena.

Kaavoituksen vaikutukset Mallan Natura-alueeseen ovat Saanan aluetta selkeämmin retkeilyreittien käytöstä syntyvää tallaushaavojen ja kulutusvaikutusta sekä eläimistöön kohdistuvaa häiriötä. Laskennallinen tallauksen ja kulumisen vaikutusalue on noin 2,9 ha, mikä sijoittuu osittain jo käytön seurauksena muuttuneille alueille. Tämä vastaa vajaata 0,1 % alueen kokonaispinta-alasta.

Vähäisiä tallaushaavojen ja kulutusvaikutuksia voi aiheutua Mallan alueella lähinnä pinta-alaltaan pienialaisiin luontotyyppeihin kuten kosteisiin suurruohoniittyihin ja tunturipajukoihin, muihin luontotyyppeihin vaikutukset ovat pienempiä. Vaikutusten syntyminen luontotyyppeihin on hyvin todennäköistä ja ne tulevat olemaan hyvin pitkäikäisiä, jopa pysyviä. Kaavoituksella on hyvin vähäisiä vaikutuksia Mallan alueen suojelun perusteena oleviin lajeihin, koska käytännössä ainoa yleinen sallittu kulkureitti sijoittuu pääsääntöisesti etäälle tunnetuista esiintymistä, sama koskee pääsääntöisesti myös muita alueen uhanalaisia esiintymiä.

Kaavoituksen seurausvaikutukset ovat kokonaisuutena kuitenkin vähäisiä ja ne tulevat olemaan todennäköisesti hyvin samankaltaisia, kuin alueella nykyisin havaitaan. Näillä vaikutuksilla ei ole merkittävästi heikentäviä vaikutuksia Mallan Natura-alueen suojelun perusteena oleviin lajeihin, luontotyyppeihin tai alueeseen kokonaisuutena.

Kilpisjärven kaavoitus synnyttää vaikutuksia Tornion-Muonionjoen vesistöalueen Natura-alueeseen epäsuorasti alueen matkustajamäärien kasvaessa. Vesistöä käytetään aiempaa enemmän moottorikelkkailuun sekä kalastukseen ja siihen kiinteästi liittyvään moottoriveneilyyn. Kaava-alueen rakentaminen lisää myös vähäisessä määrin Kilpisjärveen kulkeutuvaa kuormitusta pintavalunnan muutosten seurauksena. Keskeisin vaikutus aiheutuu jätevesikuormituksen kasvusta Kilpisjärveen.

Kilpisjärven veden laadun muutokset nykytilassa ovat ainoastaan pienialaisia huippukuormitustilanteisiin liittyvää ravinnepitoisuuksien ja veden hygieenisen laadun heikentymistä. Kaavoituksen seurauksena jätevesikuormitus kasvaa ja järveen kohdistuu myös aiempaa suurempi ravinnekuormitus. Tämä edellyttää tulevaisuudessa todennäköisesti uuden puhdistamokapasiteetin rakentamista, jotta erityisesti kuormitushuippujen aikainen ravinnekuormitus voidaan pitää tasolla, jolla järven tilaa heikentävät muutokset voidaan välttää. Jätevedenpuhdistamon toiminta on luvanvaraista ja lupaehtojen mukainen toiminta estää heikentävät vaikutukset vesistöalueelle myös tulevaisuudessa. Kokonaisuutena kaavoittamisella ei ole merkittävää heikentävää vaikutusta Tornion-Muonionjoen Natura-alueeseen ja sen suojelun perusteena olevaan saukkoon.

Kilpisjärven majoituskapasiteetin ja matkailijamäärän kasvaessa myös pohjoisimman Ruotsin kulkijamäärä voi kasvaa pitkällä aikavälillä. Tällöin myös Kilpisjärven länsipuolisella Pältsan Natura-alueella maaston ja kasvillisuuden kuluminen voimistuvat hyvin pienessä mitassa. Retkeilijämäärän kasvu vaikuttaa vähäisessä määrin myös häiriöiden lisääntymiseen. Laskennallinen maaston ja kasvillisuuden vaikutusalue on noin 0,04 % koko alueen pinta-alasta. Alueen kasvi- tai eläinpopulaatioihin tai luontotyyppien tilaan ei ole odotettavissa muutoksia kaavoituksen seurauksena. Kilpisjärven Saananjuuren kaavoituksella ei näillä perusteilla katsota olevan merkittäviä heikentäviä vaikutuksia Pältsan Natura-alueeseen.

Saanan ja Mallan alueilla sekä niiden läheisyydessä sijaitsevia retkeilyreittejä tulee huoltaa ja ylläpitää suunnitelmallisesti ja tarvittaessa lisätä opastusta ja neuvontaa, jolla voidaan ehkäistä suojelualueille kohdistuvia ei-toivottuja vaikutuksia. Lisäksi Mallan ja erityisesti Saanan alueella on syytä aloittaa vaikutuksille alttiiden maaston, kasvillisuuden ja lajiesiintymien seuranta, jotta tarvittaessa voidaan toteuttaa vaikutuksia lieventäviä toimia.

5.53 Vaikutukset palveluihin

Saananjuuren asemakaavalla alueelle ei osoiteta alueita täysin uusille palveluille. kaavalla osoitetaan alueella olevat julkiset palvelut, niille vain vähäisessä määrin lisärakennusoikeutta sekä alueella toimiville matkailupalveluille runsaasti uutta rakennusoikeutta. Kaava ei siten muuta Kilpisjärven palvelutarjontaa radikaalisti, mutta tukee Saananjuuren palvelujen elinvoimaisuutta. Kaavalla Saananjuuren yrityksillä on mahdollisuus toteuttaa nykyaikaiselta matkailupalvelutoiminnalta edellytetyt vaatimukset rakennusten ja niiden laadun suhteen. Saananjuuren alueen matkailupalveluiden nykyinen rakennuskanta on jäänyt selkeästi jälkeen tämänhetkisestä kysynnästä. Asemakaavan mukaisella n. 20 000 k-m2 rakennusoikeudella alueella voidaan tulevaisuudessa majoittaa ja palvella n. 500 matkailijaa. Työpaikkoja matkailupalveluissa on silloin yli 30, jopa 50.

5.54 Vaikutukset poroelinkeinolle

Saananjuuren asemakaavan vaikutuksista Käsivarren paliskunnan poroelinkeinolle neuvoteltiin paliskunnan ja Saamelaiskäräjien edustajien kanssa 17.02.2006 JA Saamelaiskäräjien kanssa kaavoitusta uudelleen vireille pantaessa 4.9.2009.

Tiivistetysti Käsivarren paliskunnan kanta Saananjuuren asemakaavaan oli:

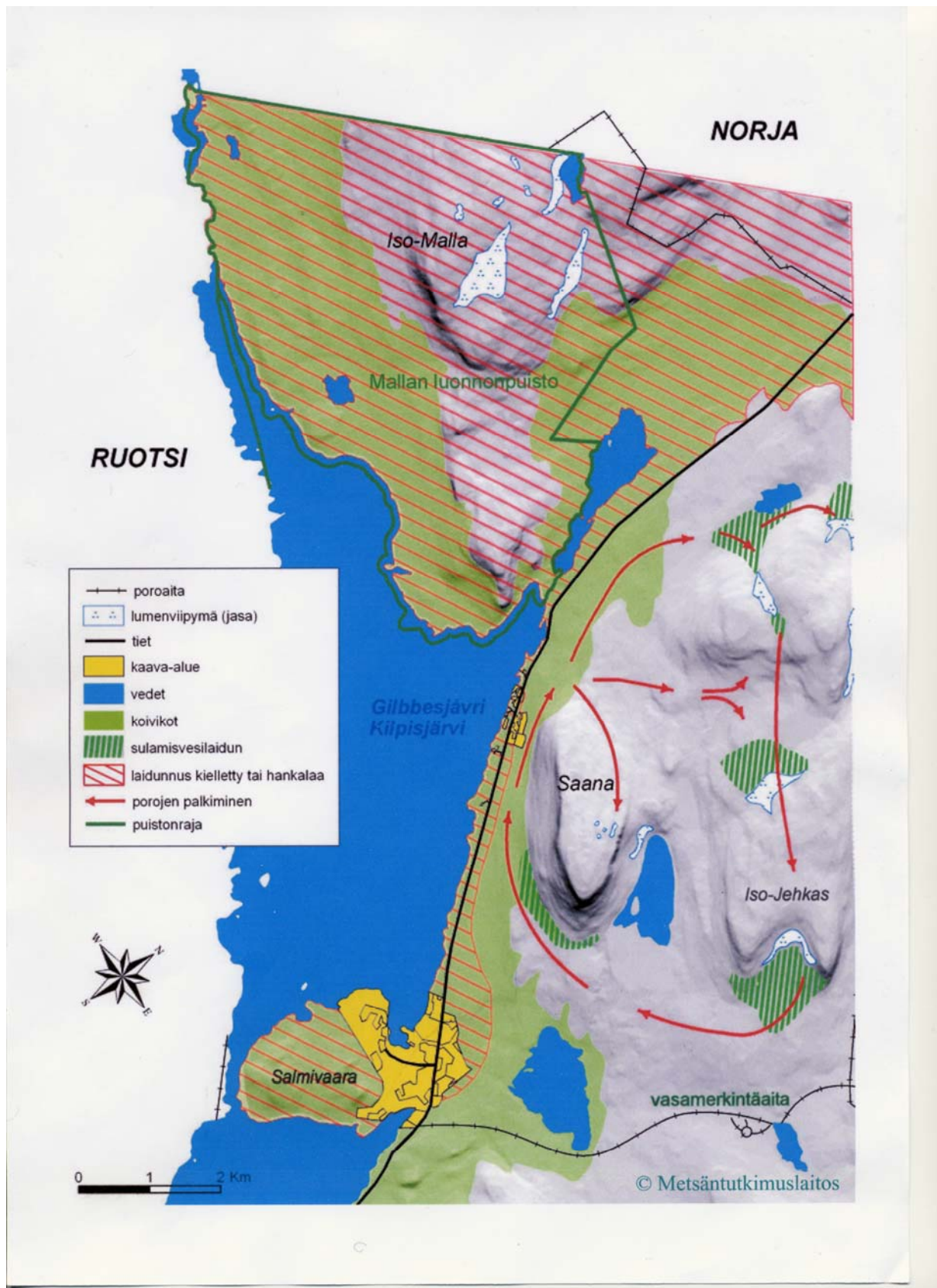
- paliskunta vastustaa kaavan laatimista valtatie pohjoispuolelle
- Kilpisjärven retkeilykeskuksen maaleikkaus tulee maisemoida, ei korjata rakentamalla
- paliskunnan laidunkierto kulkee Kilpisjärven retkeilykeskuksen leirintäalueen kautta, jota kiertoa ei saa nykyisestään vaikeuttaa

Saananjuuren alueella maankäyttö on ilman asemakaavaa edennyt siihen mittaankin, että kunnalla on maankäyttö- ja rakennuslain mukaan velvollisuus laatia asemakaavaa myös valtatie pohjoispuolelle.

Saananjuuren asemakaavan sisältöä ja ratkaisujen perusteita on edellä kuvattu laajasti. Asemakaavan vaikutukset poroelinkeinoon on pyritty saamaan minimiin sillä, että kaava- aluetta ei laajenneta nykyisin käytössä olevan alueen yläpuolelle Saanan rinteeseen.

Sivuna 56 olevasta Käsivarren paliskunnan neuvottelussa 17.02.2006 luovuttamasta alueen laidunkiertoa esittävästä kartasta voi havaita, että Kilpisjärven retkeilykeskuksen alueen ja Saanan kalliorinteen väliin jää leveä koivikko kaista, jonka läpi laidunkierto on esitetty. Yksityismaata olevan leirintäalueen läpi palkiminen ei voi nykyiselläänkään tapahtua muuta kuin silloin, kun alueella on vain vähän leiriytyjiä.

Saananjuuren asemakaavan kerrannaisvaikutukset liikkujien lisääntymisenä Käsivarren alueella ovat kiistattomat. Enontekiön kunnan määrätietoinen tavoite on kuitenkin jo pitkään ollut kehittää Kilpisjärveä merkittäväksi matkailukeskukseksi. Kun Kilpisjärven alueella joka tapauksessa toivotaan lisää matkailurakentamista, sen sijoittaminen asemakaavalla Saananjuuren alueelle aiheuttaa vähiten uusia vaikutuksia luonnolle ja poroelinkeinolle, kun Saananjuuren alue on Kilpisjärven vanhinta rakentamisaluetta eikä kaavalla laajenneta aluetta aikaisemmin käyttämättömänä olevalle alueelle. Retkeilijöiden liikkuminen Käsivarressa on ohjattu reiteille. Olemassa olevien reittien käyttäjien määrän lisääntyminen ei merkittävästi muuta retkeilijöiden vaikutusta ympäristöön tai aiheuta uutta häiriötä poroelinkeinolle.

5.55 Vaikutusten arviointi taulukkona

Arvioinnissa käytetyt symbolit: Plusmerkki (+) kuvastaa myönteistä vaikutusta, (++) erittäin myönteistä vaikutusta.

Miinusmerkki (-) kuvaa kielteistä tai haitallista vaikutusta, (- -) erittäin haitallista vaikutusta. Nolla (0) kuvaa tilannetta, jossa hankkeella ei ole odotettavissa merkittävää vaikutusta. Kysymysmerkki (?), jos ei tiedetä hankkeen aiheuttaman vaikutuksen laatua.

Vaikutuksen kohde tai tavoite	Nykytilanne ja sen kehittyminen, jos Saananjuuren asemakaavaa ei hyväksytä	Asemakaavaehdotus	Haitallisten vaikutusten lieventäminen, ym. huomioonotettavaa
1 Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön, sosiaaliset vaikutukset			
Kilpisjärven pysyvä asutus	- työpaikat jäävät syntymättä	++ työpaikat ja yritysten toimintamahdollisuudet paranevat ratkaisevasti	
Asuin- ja työympäristön viihtyisyys	0	0, Kilpisjärven asuntopuolueet kylän keskustassa	
Terveellisyys ja turvallisuus	0	- lisää työmatkaliikennettä	Yhteistyön kehittäminen Kilpisjärven kaikkien matkailuyritysten kesken matkailupalvelujen, työmatkaliikenteen osalta
2 Vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon			
Maa- ja kallioperä	0	0	
Pinta- ja pohjavedet	0	- reitit katkovat tihkupuroja + jätevedet johdetaan verkostoon	Reittien suunnittelussa ja rakentamisessa kiinnitetään erityistä huomiota tihkupuroihin
3 Vaikutukset kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin			
Luonnonympäristö yleisesti, tärkeät elinympäristöt ja luonnon monimuotoisuus	+ aikaisemmin koskemattomat alueet säilyvät - tehtyjä ympäristövaurioita vaikea korjata	++ ympäristövaurion korjaamiselle ohjeet ja määräykset, toteutumisen arviointi 6 vuoden kuluttua + luonnonympäristön arvokkaimmat kohteet osoitetaan kaavalla - otetaan vähäisessä määrin uutta aluetta rakentamisen piiriin	Huolellisella suunnittelulla rakentaminen ei huononna luonnonarvoja, kun kaavassa on tärkeimmät alueet jätetty rakentamiselta vapaiksi ja reitit osoitettu luontoa vähiten haittaaville linjauksille
4 Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen			
yhdyskuntarakenne	- elinkeinojen kehittäminen pysähtyy	++ Täydentää Kilpisjärven alueen palvelukokonaisuutta - hajottaa lievästi yhdyskuntarakennetta	
Yhdyskuntatalous	- - Merkittävä voimavara Kilpisjärven kylän kehittämisessä jää käyttämättä	+ + Kilpisjärven yhdyskuntatekniikan verkoston käyttö tehostuu ++ ei merkittäviä uusinwestointeja	
liikenne	- joukkoliikenteen kehittämiselle ei mahdollisuuksia	- liikenne lisääntyy + joukkoliikenteen kehittämis- mahdollisuudet paranevat	
5 Vaikutukset kyläkuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön			
Maisema, kyläkuva	0 Alue on kuitenkin Kilpisjärven yhdyskuntarakenteeseen kuuluvaa rakennettua aluetta	- uusia rakennuksia ++ maisemavaurio korjataan niin hyvin kuin mahdollista	Rakentaminen sovitetaan mahdollisimman hyvin maaston muotoihin
Kulttuuriperintö, rakennettu ympäristö	0	+ + uusi rakentaminen ohjataan yhtenäistä rakennustapaa noudattaen, selkeyttää myös vanhan rakennuskannan saneerauksen suuntaa	

5.6 Ympäristön häiriötekijät

Saananjuuren kaava-alueen läpi kulkee Suomen ja Norjan välinen valtatieyhteys valtatie 21. Kuten edellä useissa kohdissa on todettu, asemakaava rakentuu tiiviisti kiinni valtatiehen. Valtatiestä aiheutuu tietenkin liikennemelua, joka on kaavassa otettu huomioon määräämällä liikennemelualueen rakennusaloilla tien puoleiset rakenteet toteutettavaksi melua suojaavina. Rakennusten sijoittaminen melualueelle on harkittu ratkaisu. Sijoittamalla rakentaminen melualueelle säästetään niin merkittävästi Saanan arvokasta maisema-aluetta ja erityisiä luonnonarvoja, että melun torjuminen rakenteilla on perusteltua.

Saananjuuren asemakaava on liikennemelun suhteen olosuhteiltaan identtinen Kilpisjärven Kyläalueen kanssa, jonne asemakaava hyväksyttiin 15.12.2003. Liikennemäärät Saananjuuren kohdalla ovat samat kuin Kilpisjärven kyläalueella. Saananjuuren asemakaavaan melua koskevat määräykset osoitettiin samalla kriteereillä kuin Kilpisjärven kyläalueen kaavassa. Saananjuuren asemakaavassa ei osoitettu uusia asuinrakennusten kortteleita melualueelle.

Kilpisjärven kyläalueen asemakaavan selostuksen mukaisesti liikennemelu Kilpisjärven kohdalla on 35 dBA n. 50 – 80 m etäisyydelle tien keskilinjasta, 55 dBA melualue ulottuu vain n. 20 päähän tien keskilinjasta. Saananjuuren asemakaavan alueella melualue on sama tien yläpuolella, mutta huomattavasti kapeampi tien alapuolen jyrkässä rinteessä, jossa rakennukset sijoittuvat kokonaan tien tasausviivan alapuolelle.

Saananjuuren asemakaavassa melumääräys osoitettiin kaikille niille rakennusaloille, joilla asuin- tai loma-asuinhuoneiston tienpuoleinen seinä tien Saanan puolella sijoittuu alle 50 etäisyydelle tien keskilinjasta. Rakennusalan rajauksella ohjataan rakennusten sijoittuminen niin, että lähelle tietä sijoittuvat rakennukset suojaavat pihaa ja taaempana olevia rakennuksia liikennemelulta.

Saananjuuren asemakaavan valmistelun aikana on pidetty hyvänä Kilpisjärven Kyläalueen asemakaavassakin käytettyä periaatetta, että rakennukset tulee Kilpisjärven olosuhteissa osoittaa mieluusti lähelle tietä, jolla säästetään mahdollisimman paljon luontoa koskemattomana.

5.7 Kaavamerkinnot ja -määräykset

Saananjuuren asemakaavassa on käytetty samoja asemakaavamääräyksiä kuin Kilpisjärven kyläalueella voimassa olevassa asemakaavassa.

Saananjuuren asemakaavan valmistelussa muotoiltiin uudet määräykset asuntovaunualueille vaunuihin kytkettävien eteistilojen toteuttamiselle. Kun eteistiloille tulee hakea toimenpidelupa, luvan hakee kiinteistön omistaja tai haltija, joka myös vastaa silloin rakennelmista. Määräyksen mukaisesti eteistilat tulee toteuttaa yhtenäistä rakentamistapaa noudattaen. Eteistilojen rakennustapaohjeet laaditaan samaa rakennustapaa noudattaen, mikä on valittu koko Saananjuuren alueen yhtenäiseksi rakentamistavaksi.

Saananjuuren asemakaavoituksesta käydyssä ylimääräisessä viranomaisneuvottelussa sovittiin, että samat määräykset eteistilojen toteuttamisesta liitetään myöhemmissä asemakaavan muutoksissa koskemaan myös Kilpisjärven kyläalueen asemakaavaa.

Saananjuuren asemakaavaan liitetään määräys siitä, että kaavan ajanmukaisuus tulee arvioida kuuden vuoden kuluttua kaavan voimaan tulosta (MRL 60 §).

6. Asemakaavan toteutus

Kuten tässä asemakaavan selostuksessa on edellä monessa kohdassa todettu, tämän Saananjuuren asemakaavan toteutuminen kaavan laatimisen aikana tehtyjen tavoitteiden ja päätösten mukaisesti pidetään alueen suuret maisema- ja luonnonarvot huomioon ottaen niin tärkeänä, että asemakaavaan on asetettu määräys sen ajantasaisuuden tarkastamisesta kuuden vuoden kuluttua kaavan voimaan tulosta. Siinä vaiheessa kaavan toteuttamista ja ajantasaisuutta tulee tarkastella kriittisesti, näin turvataan valtakunnallisesti arvokkaan kansallismaiseman säilyminen.

Enontekiön kunta on tehnyt maanomistajien kanssa MRL 91b §:n mukaiset kaavoitus sopimukset kaavan toteuttamisesta.

7. Saananjuuren asemakaavan hyväksyminen

Enontekiön kunnanvaltuusto hyväksyi asemakaavan 20.05. 2011 § 14.

Rovaniemi 18.08.2010, täydennetty 12.04.2011 ja 24.05.2011

Tapani Honkanen
maanmittausteknikko, YKS 282

Asemakaavan seurantalomake

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta	047 Enontekiö	Täyttämispvm	24.05.2011
Kaavan nimi	SAANANJUUREN ASEMAKAAVA		
Hyväksymispvm	20.05.2011	Ehdotuspvm	28.04.2010
Hyväksyjä	V-kunnanvaltuusto	Vireilletulosta ilm. pvm	19.05.2009
Hyväksymispykälä	14	Kunnan kaavatunnus	
Generoitu kaavatunnus	047V200511A14		
Kaava-alueen pinta-ala [ha]	65,5000	Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]	65,5000
Maanalaisten tilojen pinta-ala [ha]		Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha]	

Ranta-asemakaava	Rantaviivan pituus [km]
Rakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset Ei-omarantaiset
Lomarakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset Ei-omarantaiset

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	65,5000	100,0	37200	0,06	65,5000	37200
A yhteensä	2,4590	3,8	1300	0,05	2,4590	1300
P yhteensä	0,7840	1,2	2550	0,33	0,7840	2550
Y yhteensä	5,0520	7,7	8500	0,17	5,0520	8500
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	24,8510	37,9			24,8510	
R yhteensä	11,9740	18,3	24650	0,21	11,9740	24650
L yhteensä	4,8300	7,4	200	0,00	4,8300	200
E yhteensä	0,0300	0,0			0,0300	
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	15,5200	23,7			15,5200	

Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä					

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset [lkm]	Suojellut rakennukset [k-m ²]	Suojeltujen rakennusten muutos [lkm +/-]	Suojeltujen rakennusten muutos [k-m ² +/-]
Yhteensä				

Alamerkinnot

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	65,5000	100,0	37200	0,06	65,5000	37200
A yhteensä	2,4590	3,8	1300	0,05	2,4590	1300
AP	2,4590	100,0	1300	0,05	2,4590	1300
P yhteensä	0,7840	1,2	2550	0,33	0,7840	2550
PL	0,7840	100,0	2550	0,33	0,7840	2550
Y yhteensä	5,0520	7,7	8500	0,17	5,0520	8500
Y	5,0520	100,0	8500	0,17	5,0520	8500
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	24,8510	37,9			24,8510	
VR	24,8510	100,0			24,8510	
R yhteensä	11,9740	18,3	24650	0,21	11,9740	24650
RA	0,8100	6,8	3250	0,40	0,8100	3250
RM	6,0860	50,8	6400	0,11	6,0860	6400
RM-1	5,0780	42,4	15000	0,30	5,0780	15000
L yhteensä	4,8300	7,4	200	0,00	4,8300	200
Kadut	0,3940	8,2			0,3940	
LT	4,3280	89,6			4,3280	
LV	0,0750	1,6	200	0,27	0,0750	200
LP	0,0330	0,7			0,0330	
E yhteensä	0,0300	0,0			0,0300	
ET	0,0300	100,0			0,0300	
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	15,5200	23,7			15,5200	
W	15,5200	100,0			15,5200	